

MAGYAR IZRAEL

AZ ORSZÁGOS RABBIEGYESÜLET KÖZLÖNYE.

Szerkeszti **Dr. NEUMANN EDE.**

Megjelenik július és augusztus kivételével havonként egyszer.

Előfizetési ára évi 6 korona. Az egyesület tagjai a tagsági díj fejében kapják. A kéziratok és előfizetési díjak a szerkesztőhöz küldendők.

A nyolcvanéves király.

*B*etelt dicsőséges életének nyolcadik évtizede. Ujjongó örömmel köszöntötte a nemzet. Hűsége és szeretete megkoszoruzta az új határjelzőt, a melylyel a Gondviselés pályáját gazdagította. Szent zsolozsmák, szárnyaló szózatok hangzottak fel templomainkban. Könyörögtünk, hogy Isten kegye vezérelje tovább is utján. Új határkövekhez, messze túl az élet szokott mesgyéin. Felemeltük tekintetünket a kiválóságok ragyogó koronájához, mely a bölcs uralkodót, a béke fejedelmét, a népek hűségese pásztorát ékesíti.

És gyönyörrel szemlélve mindazt a nagyot és dicsőt, a mi áldott életnek munkájából fakadt, a hódolatot, a melylyel nemzetek és fejedelmek királyunknak adóznak, a bámulatot, melynek osztályosa, a bizó hitet és rajongó szeretetet, a mely nemes szívét övezi, mély hálával emlékeztünk meg azokról a nagy átalakulásokról, a melyekről a magyar Izrael évkönyvei az ő nevével kapcsolatosan szólnak.

Királyi kegyéből szentté vált a nemzet akarata, mely vallásunk híveinek megadta a haza polgárait megillető jogokat és az ösöktől reánk szállott hitet, Izrael e féltett kincsét, legdrágább javát és erősségét, arra a polcra emelte, a mely a kulturnépek életét irányító vallások diszhelye.

A tudomány csarnokai, melyekben gyülekezeteink tanítói és lelki vezérei szent hivatásukra készülnek, az ő nagylelkűségét hirdetik; saját keze iktatta be nevét zsidó főiskolánk krónikájába, tanujelül annak, hogy a nagy ügy, melynek szolgálatában áll, királyi jóakaratanak, meleg érdeklődésének és legmagasabb védelmének tárgya.

A magyar rabbikar mindenkor egyik legszentebb kötelességét látta abban, hogy a hívek szívében táplálja és erősítse azokat a magasztos érzelmeket, melyek a haza minden hű fiát a királyhoz fűzik és fokozott bensőséggel, fokozott áhitattal könyörgött a nemzet nagy örömnapján, hogy Isten szaporítsa a király napjait, óvja, áldja, boldogítsa dicsőséges életét.

Az Országos Rabbiegyesület második rendes közgyűlése.

Emelkedett érzelmekkel rögzítjük meg második rendes közgyűlésünk benyomásait és szólunk annak eredményeiről. Három év folyt le egyesületünk megalakulása óta. Tevékenységéről csak vajmi ritkán szivárgott ki valami a nyilvánosságba. Nagyobb körök alig értesültek arról a csöndes, nesztelen munkáról, a melyet tisztí kara végzett. De az a két nap, mely a közös munka kötelékével kapcsolta egymáshoz tagjait, figyelemre méltó tanubizonysága volt annak, hogy biztató élet lüktet benne és hogy legalább részben valóra is vált az, a mi megalakításakor célként lebegett szemünk előtt.

Nem vagyunk többé szerte hulló kalászhai egy a véletlentől összeszedett, lazán kötött kévének. Létre jött valami, a mi eddig ismeretlen volt előttünk: a magyar rabbik *karszelleme*. Ennek megnyilatkozásával találkoztunk abban a meleg érdeklődésben, melyet egyesületünk tagjai a közgyűlés iránt tanusítottak, kifejezésre jutott a gyűlés harmonikus, méltóságos lefolyásában, a tanácskozások nemes, előkelő hangjában, abban az egyértelműségben, a melylyel határozatainkat hoztuk. Különös szeretetnek és megbecsülésnek voltunk részesei és mindnyájan úgy éreztük, hogy egy nagyértékű kincscsel gazdagodtunk, a melynek eddig hijján voltunk.

Nagy vívmányt látunk ebben. A kik eddig idegenekként bizalmatlanul, féltékenykedve távol állottak egymástól, tudatára ébredtek annak a szellemi és erkölcsi rokonságnak, mely összefüzi őket. Nemcsak a hivatás és cél, a feladatok és kötelességek, a küzdelmek és fájdalmak, a sebek és szenvedések, a gondok és terhek közössége egyesít bennünket, hanem az a komoly szándék, hogy vállvetett igyekvéssel orvosoljuk bajainkat, gyógyítsuk sebeinket, hogy összegezett erővel iparkodjunk megoldani feladatainkat, hogy tapasztalatainkat és tudásunkat a közös oltárnak felajánlva, gondozzuk a reánk bizott szent javakat.

Ennek a szándéknak a megvalósításától nagy jelentőségű hatásokat várunk. Fontos eredményeket vallásunk és hitfelekezeteink, gyülekezeteink és intézményeink számára és sikeres megoldását azoknak a kérdéseknek, a melyek egyéni érdekeinkkel vannak ugyan kapcsolatban, de mint ilyenek is hitközsegeink, sőt a magyar zsidóság egyetemességének komoly, üdvös elintézést sürgető problémái.

Szavunknak csak akkor lesz sulya, óhajaink csak akkor számíthatnak figyelembe vételre, szakvéleményünk elismerésre, munkánk megbecsülésre, hivatalunk tekintélyre, ha a nélkül az erkölcsi támogatás nélkül nem fogunk szükölködni, a melyet csakis egészséges, erőteljes testületi szellem képes nyújtani. És erre a támogatásra mindnyájunknak szükségünk van. Még azoknak a kimagasló egyéniségeknek is, a kiket tehetségük, tudásuk vagy kifejtett tevékenységük a tekintély magas polcára emelt. - Mert

napjainkban még a legjelesebbek kiválósága is csekélyebb értéket jelent, mint az az összegezett erő, mely számosok együttes törekvésében jut érvényre. Nem egyesek felfogása és akarata dönti el a nagy kérdéseket. Egyesek irányítanak, eszméket adnak, célokat tűznek ki, de iparkodásuknak csak akkor van fogantatja, ha törekvéseik mindazok akaratának nyilvánulásai-sként jelentkeznek és hatnak, a kik ugyanabban a körben munkálkodnak, ugyanazoknak a feladatoknak állanak szolgálatában, a melyeknek sikeres végzése az ő igyekeztük tárgya. De ha ellehetnének is e támogatás nélkül, vagy ha le akarnának is mondani arról, hogy más erők járuljanak hozzá az ő törekvéseik sikerének biztosításához és azok eredményeinek gyarapításához, azokat a kötelességeket nem háríthatják el maguktól, a melyeket az erősebbnek a gyengével szemben teljesítenie kell. Mennél magasabban állanak, mennél nagyobb tekintély övezi nevüket, mennél fényesebb sikerrel töltik be hivatásukat, annál inkább számíthatnak közös törekvéseik előmozdítására azok, a kik az ő munkájuknak osztályosai, annál inkább tarthatnak igényt minden igaz ügyük és érdekük meleg felkarolására ama pályatársaik, a kik az övéknél kisebb tehetséggel, csekélyebb tudással, talán kevesebb rátermettséggel is, de becsületos igyekezettel munkálják azt a mezőt, a melynek ők legelső művelői. A ki igazán lelkesedik valamely nagy eszméért, hevül magas ideálért, segédkezet fog nyújtani azoknak, a kik ugyanazért a célért buzgólkodnak, de erejük csekélyebb arányainál, vagy az utjukat álló nehézségek nagyobb mennyiségénél fogva azt nem igen érik el.

Reméljük, hogy ennek az elismerése tért fog hódítani a magyar rabbikarban. Biztató jelek máris mutatkoznak. Egyesületünk tagjainak száma folyton gyarapodik, a törekvéseink iránt való érdeklődés örvendetes módon növekszik. De számosan vannak még, a kik nem szegődtek hozzánk és tagjaink érdeklődése sem érte még el azt a fokot, a melyen azt látni óhajtjuk. Talán utolsó közgyűlésünk egyes kiemelkedő mozzanatai és fontosabb eredményei hozzá fognak járulni reményünk megvalósításához. Nagyon kívánjuk. Azok az egyesületek, a melyekben külföldi, különösen német kartársaink szövetkeztek, serkentő például szolgálhatnak mindnyájunknak. Mennyi eredmény fűződik a német rabbiegyesület tevékenységéhez! Teljesen megváltoztatta a viszonyokat.

A német rabbik azelőtt némi irigykedéssel tekintettek reánk. Magasabb tekintélyünkre, szélesebb hatáskörünkre, nagyobb arányu munkásságunkra utáltak, valahányszor a miénknél összehasonlíthatatlanul kedvezőbb anyagi helyzetük került szóba. Most már nem így van. A felekezeti élet minden körében első tényezőkké emelkedtek. Pözióit vívtak ki maguknak. Nemcsak anyagi helyzetük javult, nemcsak fényes díjazásban részesítik munkájukat, hanem meg is becsülik azt — a szó erkölcsi vonatkozásaiban. Szavuknak nyomtatéka, óhajaiknak hatása, törekvéseiknek eredménye van.

A viszonyoknak ez örvendetes átalakulása nagy részt a rabbiegyesületnek érdeme. Az egyesek mögött van egy tekintélyes erkölcsi tényező, mely

érdekeiket óvja, igazaiért, ha kell, sikra száll. A rabbi egyesület forummá vált, a melylyel számot kell vetni. Semmiféle zsidó felekezeti vállalkozás nem mondhat le és nem is akar lemondani támogatásáról. Véleményét a felekezeti érdekek szolgálatában álló nagy testületek és szervezetek minden fontos ügyben kikérik. És ez a tekintély, a melyet kivivott magának, az egész rabbikarnak és az egyesület minden tagjának tekintélyét gyarapította, sőt lényegesen hozzájárult a rabbi-tisztség méltóságának feltámasztásához és újból való megszilárdításához.

Ily magaslatra szeretnők emelni a mi magyar rabbi egyesületünket. Ez munkánk célja, törekvésünk tartalma, buzgólkodásunk tárgya. Ennek a célnak szolgálatában indítottuk meg e lapokat és akarjuk, a míg más feladatok nem hívják és a kartársak nagybecsü, iparkodásunkat fényesen megjutalmazó bizalma velünk lesz, tovább viselni a tisztséget, a melylyel e bizalomnak mélyen megható nyilvánulásai között ismét felruháztak.

A tudásnak, a készültségnek, a lelkesedésnek és párját ritkító önmegtagadásnak ama nagy értékei, a melyekkel a magyar rabbikar rendelkezik, a melyekről külföldi kartársaink a feltétlen elismerés, gyakran bámulat hangján szólnak, kötelességünk ké teszik, hogy erőnk teljes odaadásával érvényt szerezzünk törekvéseinek, hogy a mennyire tőlünk telik, a megvalósulás felé segítsük óhajait és reményeit, diadalra az eszméket, a melyeknek győzelmétől vallásos életünk fellendülését, felekezetünk javainak gyarapodását várja.

Feladatunk hűséges teljesítésére pedig erőt meritünk azokból a benyomásokból, a melyeket közgyűlésünkön nyertünk. Azt tapasztaltuk, hogy az eszmék, melyeket e lapok megpendítettek, nem szükölködtek fogamat nélkül. A gyűlés egész lefolyása a kölcsönös megértésnek, méltánylásnak és annak a komoly törekvésnek volt tanubizonysága, hogy a rabbi munkássága mennél eredményesebbé váljék, hogy gyülekezeteink és intézményeink mennél dúsabb hasznát lássák tevékenységünknek és hogy egymásnak azt az anyagi és erkölcsi támogatást nyujtsuk, a melylyel tartoznak egymásnak azok, a kiket a hivatás, az ideálok és érdekek azonossága egyesít.

Közgyűlésünk lefolyását hiven tükröztetik az egész terjedelmükben közölt jegyzőkönyvek. Mutatják törekvéseink irányát, kitűzött céljainkat és azokat az utakat, a melyeken feljűk haladni akarunk. Nem anyagi érdekek, hanem a felekezet közjavainak gyarapítása áll homloktérben. Az istentiszteletre, a szent jelvényekre, a vallásoktatásra, az egyetemi ifjuság lelkeszi gondozására, a rabbi nélkül szükölködő hitközségek ellátására, a kicsiny gyülekezetek egyesítésére vonatkozó tanácskozások nagyobb tért foglaltak el, mint azok, a melyeknek tárgya anyagi érdekeink védelme és jogállásunk volt.

De nem tagadjuk, hogy a magyar rabbikar anyagi helyzetének javításában, különösen pedig a nyugdíj és a rabbiözvegyek és árvák ellátása ügyének országos és mindnyájunkra nézve megnyugtató, a jogos igényeknek megfelelő rendezésében nagyon, nagyon sürgős feladatot látunk.

Tisztos szegénységben akarunk tovább is élni. Ideáljaink között anyagi javak, kényelem, világi gyönyörök nem fordulnak elő. De hogy vannak közöttünk, a kik nyomorognak, a kiknek családjukkal együtt inséget kell szenvedniök, hogy rabbik özvegyei és árvái kegyelemkenyéren élnek vagy éheznek, ezt tovább türni nem lehet. És nem fogunk nyugodni mindaddig, mig ezt a tarthatatlan, a magyar rabbikarhoz és a magyar zsidósághoz nem méltó állapotot megszüntetni nem sikerült.

Örömmel és hálával ismerjük el, hogy erre irányuló iparkodásunk hatóság támogatásban részesült azoknál a férfiaknál, a kik gondjaikba vették felekezetünk minden igaz és nemes ügyét. De még csak a kezdetek kezdetén vagyunk és majd sokat kell még fáradnunk és küzdenünk, hogy kielégítő eredményeket lássunk.

Könnyebb határozatokat hozni, mint azoknak érvényt is szerezni. Könnyebb kijelölni a célokat és megpendíteni az eszméket, mint azokat megvalósítani. De reméljük, hogy kartársaink nemcsak buzdítani és serkenteni fognak, hanem kiveszik majd részüket munkánkból is. Az a nemes hang, mely közgyűlésünkön uralkodott, az az élénk érdeklődés, mely minden felvetett eszme iránt mutatkozott és azok a magas színvonalu, a magyar rabbikarnak igazán dicsőségére való viták, a melyek a tanácskozás külső formáira nézve is mintaszerű, sőt imponáló gyűlés tárgyaihoz fűződtek, arra a reményre jogosítanak, hogy az ékes szót komoly, jelentős tettek is fogják követni.

Jobb idők jelét látjuk abban a körülményben is, hogy a Pesti Izrael. Hitközség, mely közgyűlésünk házigazdája volt, indittatva érezte magát arra, hogy tanácskozásunkon hivatalosan képviseltesse magát. Munkájuk megbecsülésének ez a megnyilvánulása az ország hatalmas, első zsidó gyűlekezete részéről fokozott mértékben jól esik azoknak, a kik eddig sok mellőzésnek voltak osztályosai, a kiknek törekvéseit vagy nem látták szívesen, vagy egyáltalán nem vették észre. Azt hisszük, hogy a jövőben más-ként lesz. Összetartás, vállvetett iparkodás, egymásnak kölcsönös megbecsülése és előmozdítása meg fogja hozni gyümölcseit.

Még lesz alkalmunk közgyűlésünk egyes mozzanataira visszatekinteni; határozatai az eszmeváltásnak állandó tárgyai lesznek, a melyben nem kételkedünk benne, azok a kartársak is, és éppen ök első helyen, részt fognak venni, a kik a közgyűlésen nem jelentek meg.

Most, midőn még frissek lelkünkben a benyomások, két mozzanatról akarunk még megemlékezni. Mindkettő egyaránt örvendetes. Felejthetlenné teszi gyűlésünket az a tudományos előadás, a melylyel szeretett mesterünk tüntette ki azt az egyesületet, mely a multban is meleg érdeklődésének és magasfoku jóakarátának nagybecsü tanujeleivel találkozott. Az a hálás figyelem, a melylyel vallásunk tanítói ajkain csüngtek, az a lelkes öröm, a melylyel a fényes előadást megköszönték, a hódolat bensőséges és ünnepi megnyilvánulása volt a tudomány és annak fejedelme előtt.

És meghatottsággal emlékszünk meg egy szándék meggyűléséről. Lángoló buzgalmu, elismeréstől és nagybecsüléstől övezett elnökünk, mindnyájunk mintaképe a hűségben, a kitartásban, a lelkesedésben, agg korára és testének azzal járó gyengeségére hivatkozva, arra kérte a gyűlést, hogy másra ruházza az elnöki tisztet. Kérése nem teljesedett. Nem mondhatunk le arról, hogy a jövőben is bölcseségével vezéreljen, buzgalmával serkentsen. Meghajolt óhajaink előtt. Meleg köszönet kísérte szándékának hála kötelező megmásmítását. Hő óhajunk, hogy még sokáig diszitse egyesületünk elnöki székét.

Most pedig folytatni akarjuk a megkezdett munkát. Komolyan, odaadással, meg nem lankadva. Minden erőnek alkalom nyílik a megnyilatkozásra, az érvényesülésre. E lapok rendelkezésére állanak minden igaz ügynek, minden nemes szándéknak, minden üdvös eszmének. Miként eddig, ugyezentul is szabadon nyilvánulhat minden nézet, minden felfogás. Csak tiszta szándékot, higgadt megfontolást, nemes hangot és mindenekelőtt igaz, őszinte kartársi szeretetet kérünk.

Bízunk Isten segítségében.

A rabbi a modern zsidóságban.

I.

Őszinte örömmel üdvözöltem a Magyar Izrael lelkes szerkesztőjét, midőn ősmert tettejével közlönyünk szerkesztésére vállalkozott. Évek hosszú során át szerzett tapasztalataim azon meggyőződést érlelték meg bennem, hogy a magyarországi modern zsidóságnak igen nagy szüksége lenne magas színvonalon álló, előkelő hangú, minden magánérdektől ment, kizárólag a felekezet javát szolgáló sajtó-organumokra, melyek a meggyőződés erejével és az igazság hatalmával küzdenek ősi vallásunk érdekében. Midőn az Országos Rabbiképző negyedszázados fennállásának ünnepélye alkalmából néhány bizalmas megbeszélést folytattunk, hogy mily módon tehetnők emlékezetessé ezen évfordulót felekezetünk javára, én első sorban sajtó-alap létesítését ajánlottam és ezen, véleményem szerint óriási fontosságú nemes célra anyagi erőmet meghaladó áldozatot óhajtottam hozni. Ezért köszöntöttem oly lelkesedéssel a rabbik közlönyét. Tudtam, hogy első sorban a *rabbik erkölcsi érdekeinek lesz szószólója és hirdetője, mely teljesen azonos a felekezet érdekével.*

A civilizált országokban élő, a kultura és polgári egyenjoguság áldását élvező modern zsidóság válságos helyzetbe jutott ősi vallásunk szempontjából. A vallásos élet ellentétbe került a társadalmi élettel és ez utóbbi győzött. A gyászos mult óriás erejű zsidóságán a szerencsés ujkorban a gyengeség jelei mutatkoztak. Fájdalommal tapasztalták, hogy a modern zsidóság korántsem oly erőteljes, mint a régi volt és minden oldalról felhangzott a jogos panasz, hogy a betegen segíteni kell. A szomorú diagnózis meg

lett állapítva, szakférfiak és avatatlanok gyógyító szereket is javasoltak és alkalmaztak, de a bajt nem szüntették meg teljesen. Tartós gyógyulást csak az orvosok együttes, vállvetett munkálkodása eredményezhetne, ámde a tanácskozásokból kizárták a gyógyításhoz legjobban értőket, a képzett, hivatásos orvosokat, a rabbikat, a kik idejüket, tudásukat, életüket a beteg gyógyításának szentelnék.

A rabbikérdés gyökeres megoldását a modern zsidóság legégetőbb kérdésének tartom. Hogy eddig végzetesen rosszul lett megoldva, ezt szomorúan bizonyítja az elmúlt évtizedek története. Ha ezen égető kérdés mielőbb nem nyer az eddigtől teljesen eltérő megoldást, úgy történelmünk igazolni fogja Hegel paradoxnak látszó állítását, hogy a történelemből azt tanuljuk, hogy nem kívánunk belőle tanulni. Hozzátehetjük: még akkor sem, ha ennek mi magunk látjuk legnagyobb kárát. Szilárdul hiszem, hogy az osztrák zsidóság ma sokkal erőteljesebb lenne, ha 1885-ben megfogadta volna báró Königs-warter Mór tanácsát, hogy az antiszemita áramlat meggátlására és a felekezeti élet erősítésére központi szervezetben egyesüljön. Hitrokonai és felekezete üdvét célzó nemes tervének keresztülvitelére dr. Placzek Bernát morvaországi főrabbit*) nyerte meg, a ki alaposan kidolgozott és jól megokolt tervezetében a zsidó tradíció szellemében a szervezet mindkét fokán (tartományi és birodalmi képviselő) a világi elem tulsúlyát biztosította. A kormány jóakarattal fogadta a tervezetet, de zsidó vezető férfiak részéről a leghevesebb agitáció indult meg ellene, úgy, hogy a ministerium ad acta tette. Pedig mily áldás fakadt volna belőle az osztrák zsidóságra. A vallásos életet megszilárdította, az antiszemitizmust megfékezte és meggátolta volna, hogy a szerencsétlen Hilsner vértanusága képezze az osztrák igazságszolgáltatás szégyenfoltját. Világi vezetőink jobban fáztak és irtóztak az állítólagos zsidó hierarchiától, mint az antiszemitizmustól.

Nagy tisztelettel adózom hitközségeink érdemes világi vezetőinek, hálás elismeréssel vagyok igazi érdemeik iránt, melyeket a gondjaikra bizott hitközségek körül szereztek, de nem láthatom bennük a céltudatos vezetést szomjuhozó felekezet kizárólagos képviselőit, vezéreit. Ők csak az egyes hitközségeket képviselik különösen jogilag és tevékenységük tényleg oda irányul, hogy a vezetésükre bizott hitközségek anyagi erőforrásairól gondoskodjanak, hogy a hitközségek háztartásában a pénzügyi egyensúlyt fenntartsák. Ha legjobb akaratuk tudással párosul, akkor idejük nem engedi, hogy az egész felekezet ügyeivel foglalkozzanak, arról tanakodjanak és tanácskozzanak. A ki állása és tudásánál fogva vezető szerepre lenne hivatva, a ki vallása javának szentelte életét, a kinek felekezete boldogsága szívéhez van nőve, a kinek ideje lenne az orvoslásra, a rabbit nemcsak a vezérlettől fosztotta meg a modern zsidóság (a talmud (Gittin 62 a.) uralkodóknak nevezi a rabbikat), hanem száműzni óhajtotta a hitközségi és felekezeti élet vezeté-

*) Consistorien von dr. B. Placzek az osztrák izraelita Unió 5656. évi naptárában 173—208. l.

sétől. Így lett a mi felekezetünk *pásztor nélküli nyájja*. Ezen szomorú jelenségben látom én okát azon ténynek, hogy a modern magyar zsidóság, mely oly nagy szellemi, erkölcsi és anyagi tőkét képvisel, a kongresszus óta az utolsó hónapokig az egész felekezet javára irányuló nagy alkotásokat nem létesített. A Közalap, sőt az IMIT is csak néhány lelkes hitrokon érdeme, a kik minden alkalommal fényes jelét adják áldozatkészségüknek.

A modern zsidóság irtózik a zsidó hierarchiától. De nem képtelenség-e köreinkben hierarchiáról, szent uralamról beszélni? Zsidó értelemben vett szenteket, oly férfiakat még találhatunk modern rabbijaink között, a kik az erkölcsi tökéletesség oly magas fokán állanak, hogy példás életükkel a „kiddus hassém“ (Isten nevének megszentelése) szent vallásos törvényét megvalósítják, de uralkodóra nem akadhatnak közöttünk. Az uralkodás nagy költségeinek fedezésére nem telik modern rabbinak. Vagy talán még a szellemi uralkodástól is meg legyen fosztva a modern rabbi, tanító, oktató és buzdító szava ne hatoljon be hitrokonaink szívébe, ne világosítsa fel elméjüket? Tények bizonyítják, hogy a modern zsidóság egy része még ezen hivatástól is el óhajtana tiltani a rabbit. De akkor sokkal szebb, tisztessége-sebb és erkölcsösebb lenne, ha kijelentenék, hogy egyáltalában nincsen szüksége rabbira, hanem csak szónoklatokat tartó hivatalnokra. Alkalmi szónokra, különösen a más vallásuk iránt való tekintetből. *A mostani állapot határozott kigunyolása a régi kitüntető címnek.* Rabbi, az én tanítóm, tehát a község szellemi vezetője, oktatója, tanítója. Községének tagjai tanítványai. Modern községeinkben tényleg azon anomália állott be, hogy *léteznek névleges tanítók, de hiányzanak a tanítványok. A tanítvány nemcsak felülbírálja, hanem egyenesen mellözi tanítója oktatását.* Ehhez pedig nincsen erkölcsi joga.

Igaz, hogy a zsidóság nem ösmeri az egyházi és világi személyek közötti különbséget. Áldozáraink csak a szentély fennállásakor voltak, akkor csakis ők végezhatték a tulajdonképpen istentiszteletet, az áldozást. A szentély rombadőlte után megszűnt ezen különbség. A kiváltságos papi osztály helyébe a tudósok kerültek. A legélesebb ellentétet képezték a tudós (talmid chacham) és a tudatlan (am haarec). A legnagyobb megtiszteltetés, a legdiszesebb cím a „Ráb“ (tanító, mester, tudós) lett. Községeinkben joggal viseli a pap a „rabbi“ (mesterem) címet, mivel rendesen az egyedüli, a ki a vallásos törvények alapos ismerője. Nem vagyunk-e büszkék azon világi vezetőre, a község fejére, a ki pontozott héber szöveget hibátlanul tud folyékonyan olvasni? *A különbség a „talmid chacham“ és „am haarec“ között ma, fájdalom, óriási és ma sokkal nagyobb szükség van a rabbi tanítására, mint hajdan.* A protestánsoknál sincsen nagy különbség egyházi és világi személy között. A pap ott is csak primus inter pares, mint a hivatalos tanító, a kit tudománya az oktatásra és papi funkciók teljesítésére képesít. Mily irigylésre méltó erkölcsi helyzetben vannak ők, mint egyesülnek ott világiak és egyháziak a felekezet javára és üdvére.

Vannak oly modern hitközségek is, melyekben a rabbi szavának döntő súlya van, sőt előfordul az is, hogy a község a kultuszügyek elintézését kizárólag rabbijára bizza. Ezek azonban kivételes helyzetek és állapotok, a melyekben rendszerint csak a rabbi személye iránt való tisztelet és szeretet nyilatkozik meg. Ebben rejlik az óriási különbség a régi és a modern zsidóság álláspontja között. *Régen a rabbi személye iránt nyilatkozott meg az ellenszenv, most a rabbiállás ellen irányul a küzdelem.* Csodálom azon kartársak optimizmusát, a kik arra hivatkoznak, hogy a rabbiállás iránt való becsülés mily szépen jut jubileumok alkalmával kifejezésre. Mintha ez nem egyesek érdeme, vagy egyéb külső okok eredménye lenne. Épp ily joggal a modern rabbik fényes temetésére is lehetne hivatkozni, melyet a hálás község oly nagy pompával rendez. Ha ez kizárólag a hála, tisztelet és szeretet megnyilatkozása lenne, miért kap néhány héttel később az özvegy kegydíjat nyugdíj helyett, a mi fényesebb jele lenne a nagy tiszteletnek, mint azon néhány méter fekete szövet, mely a szószéket borította. Hiszen még a modern rabbi előkelő, elszigetelt ülését is fel lehetne hozni a nagy tisztelet jellemzésére. Hálások lehetnének a kitüntető figyelemért, ha velünk szemben a hitközség világi vezetője, elnöke ülne. Mostani megtiszteltetésünk tényleg „degradálás“, mivel csak a „funkcionárius“ jelleget domborítja ki.

Bizonyos, hogy a rabbi a hitközség hivatalnok, de állását úgy a multban, mint jelenleg a konzervatív hitközségekben tényleg méltóságnak tekintették. A modern zsidó hitközségek tulnyomó része a község vezetőségétől függő, alárendelt viszonyban élő hivatalnokká degradálta a felekezet és a vallásos élet óriási kárára. Állításom igazolására hadd szóljanak tények.

Vukovár.

Dr. Diamant Gyula.

Hitközségi könyvtárak.

Örömmel üdvözöltük a Zsidó Múzeum eszméjét és szivből kívánunk új hézagpótló hazai, felekezeti intézményünknek minél nagyobb és tartósabb sikert. Ezen új egyesület egy régen érzett szükségét elégíti ki, másrészt pedig azt a vádat háritja el a magyar zsidóságtól, hogy elmaradtunk a nyugoti országokban élő hitkonainktól. Mert a nyugoti kulturállamok központjain ilyen egyesületek már évek óta áldásosan működnek és már eddig is szép eredményeket tudnak felmutatni a zsidó muzeális anyagok összegyűjtésében. Itt volt tehát már az ideje annak, hogy mi sem hanyagoljuk el ezen ügyet és ne hagyjuk lassan-lassan elkallódásnak menni oly becses értéktárgyainkat, a melyekből a magyarországi zsidóság eddig még fel nem dolgozott történeti multjára oly sok fény áradhat.

De míg a Magyar Zsidó Múzeum ügye avatott kezek folytán a szerencsés megvalósulás stádiumába jutott, addig egy más intézményünk még talán a megpendítés kezdetén tul sem érett meg. A hitközségi könyvtárak létesítésére gondolok. Visszás állapot, ha százakra menő hitközségi tagok

között egy zsidó vonatkozású kicsiny kis könyvtárt nem lehet létesítenünk. És ha véletlenül a rabbi elhagyja egy-két hétre hitközségét, vagy esetleg üresedésbe jut a papi szék, az egész városban a mindennapi és ünnepi imakönyveken, az iskolás gyermekek hittankönyvein és néhány chumesen kívül egy héber könyvet sem lehet találni a „könyv népe“ között. Bármilyen fennhangon dicsérjük is előbbrejutásunkat az általános művelődés terén, mindazonáltal mégis visszاسírjuk azt az időt, a midőn még a legkisebb gyülekezetben is akadt egy-kettő, de néha több érdeklő, sőt még nem ritkán, igazán tudós férfi is, a ki tekintélyes héber könyvgyűjteménnyel rendelkezett esetleg szűkes viszonyai ellenére is.

Nem visszaidézni akarjuk a régi jó időket. Hiszen erre ugyanis képtelenek vagyunk. Az az idő egyelőre eltűnt, midőn még a legkisebb eklézsiákban is akadt több talmudtudós, a ki az amugy is igyekvő rabbit fokozott szorgalomra serkentette szent tanulmányaiban. Ha a rabbi nem akart inferiorisabb lenni hivei talmudtudós kicsiny, de lelkes buzgóságú csoportjánál, akkor igazán, a szó legszorosabb értelmében foglalkoznia kellett a szent tannal éjjel és nappal. Ma viszont, fájjaljuk a mit elvesztettünk, alig akad kettő egy városban, meg egy sem az olyan családban, a hol a tóranulás számos nemzedéken át szállt örökségként fiuról-fiura.

Lehet, hogy a társadalmi igények emelkedése idézte elő, hogy mindenre jutván, a héber és zsidó vonatkozású magyar nyelvű könyvekre pénz nem telik. De itt igazzá kell válnia a talmudi mondásnak, hogy a közösség szegénynek nem mondható. A mit elhanyagol az egyes, azt teljesítse a hivek gyülekezete. Ideje érkezett annak, hogy az eklézsiák költségvetésében, a hol sok igazán könnyen nélkülözhető kiadási tétel szerepel, jusson évről-évre ismétlődő állandó dotáció a zsidó hitközségi könyvtárra. Azt hiszem, hogy nem akadna az országban egyetlenegy kartársam sem, a ki ezen könyvtár szakértő, lelkiismeretes díjtalan kezelését magára nem vállalná, annál is inkább, mert sok oly segédforrás, oly könyvek használatát biztosíthatná magának, a melyhez nehezen, vagy egyáltalában nem juthat és nem lennénk mi, kisebb vidéki helyeken működő rabbik, sokszor a mint a régi kitétel hangzik, „kéz és láb nélkül a béth-hamidrásban“. A hivek viszont talán lelkesedve ezen idővel nagyra is növekedhető intézmény magasztos hivatása iránt, fel-felkeresnék szabad óráikban, nemcsak kötelező összejövelelek, gyűlések alkalmával, a hitközségi tanácstermet, érdeklődéssel tanulmányoznának egy-egy fejezetet a zsidóság történeti multjáról és erkölcsi tanairól és a belföldi felekezeti lapokon kívül a külföldieket is olvashatnák.

Sátoraljauhely.

Dr. Goldberger Izidor.

Proselyták felvétele.

A zsidó lelkészi működés mély és nagyterjedelmű theologiai tudományon épült fel. Ez alapvető elméleti tudomány mellett megállapodott egy bizonyos gyakorlati eljárás, melynek ismerete a hivataloskodó lelkészre nem kevésbé fontos és szükséges. A következőkben a proselyták felvételének lehetőleg teljes eljárását akarom leírni, amint az a *יורה דעה* idevágó rendelkezéseinek, valamint az országos törvényeknek betartásával a gyakorlatban kialakult.

Vallásunk azon ősi elve, hogy ne törekedjünk proselytákat hódítani, a maga teljességében érvényben tartandó. A rabbinak kötelessége, hogy ki nála a zsidó vallás kötelékébe való felvételre jelentkezik, azt figyelmeztesse lépésének komolyságára, világosítsa fel vallásunk törvényeinek szigorúságáról s lehetőleg utasítsa vissza kérelmével. Csak ha a rabbi lebeszélése ellenére is megmarad a jelentkező áttérési szándéka mellett, utasítsa őt eddigi lelkészéhez, hogy ott törvényszerűen jelentse hitfelekezetéből való kilépési szándékát. Ez eljárást az 1868: LIII. t. c. (mely az 1895: XLIII. t. c. által a zsidó vallásfelekezetre is kiterjed) következőkép írja elő:

„1. §. A törvény által megállapított föltételek és formaságok megtartásával mindenkinek szabadságában áll más hitfelekezet kebelébe s illetőleg más vallásra áttérni. — 2. §. Áttérni annak szabad, a ki életkora 18 évét már betöltötte. Azonban a nők férjhez menetelük után, ha e kort el nem érték volna is, áttérhetnek. — 3. §. Az áttérni kívánó, bármely egyház tagja legyen, ebbeli szándékát önmaga által választott két tanu jelenlétében saját egyházközségének lelkésze előtt nyilatkoztatja ki, — s ezen első nyilatkozattételtől számítandó 14 nap eltelte után és legfőlebb 30 nap eltelte előtt ugyanazon, vagy más, szintén általa választott két tanu jelenlétében ismét saját egyházközségének lelkésze előtt jelenti ki, hogy áttérési szándéka mellett továbbra is megmarad. — 4. §. Az áttérni akaró, mind első, mind második izben tett nyilatkozata felől azon lelkésztől, ki előtt áttérési szándékát kijelentette, mindkét izben külön-külön bélyegmentes bizonyítványt kér. — 5. §. Ha a lelkész a kívánt bizonyítványt bármelyik esetben, akármely okból ki nem adná: mindkét izben tett nyilatkozatáról külön-külön a jelenvolt tanuk adnak bélyegmentes bizonyítványt. — 6. §. Az így nyert bizonyítványokat az áttérni akaró azon vallásfelekezet lelkészének, melybe át akar térni, bemutatván, ez által az illető egyház teljesen fel van jogosítva őt kebelébe felvenni. — 7. §. Azon lelkész, kinél az áttért bizonyítványait előmutatá, tehát a kinél az átmenet befejeztetett, köteles erről értesíteni azon egyházközség lelkészét, melyhez az áttért előbb tartozott. — 8. §. Az áttértnek áttérése utáni minden cselekvényei azon egyház tanai szerint ítélendők meg, melybe áttért, s az általa elhagyott egyház elvei reá nézve semmiben sem kötelezők.“

Szem előtt tartandó, hogy a törvény csak a magyar állampolgárokra vonatkozik, illetőleg a Magyarországon élő külföldi honosokra saját hazájuk törvényei mérvadóak. Ezért a magyar állampolgáron kívül csak az oly külföldi térhet a zsidó vallásra, kinek a maga hazai törvényei ezt megengedik, mint pl. a németországi törvények. Ellenben nem vehető fel az oly külföldi, kinek hazai törvényei tiltják a zsidó hitre térést, mint pl. az osztrák törvények. — Azon külföldi, ki honosítás, örökbe fogadás, vagy házasság által megszerezte a magyar állampolgárságot, áttérhet a zsidó vallásra, bárha előbbi hazájának törvényei ezt meg is tiltanák. Így, ha külföldi nő magyar állampolgárhoz megy férjhez, a házasság által megszerzi a magyar állampolgárságot s felvehető a zsidó vallásba (1879: L. t. c. 5. §.). — Viszont elveszti a magyar állampolgárságot azon nő, a ki nem magyar állampolgárhoz megy férjhez. Ha házassága révén oly országnak lett állampolgára, mely a zsidó hitre térést meg nem engedi, ugy nálunk sem vehető fel. (U. a. t. c. 34. §.) — Nem veszti el magyar állampolgárságát azon külföldi nő, a ki magyar állampolgárhoz férjhez menvén, özvegységre jutott, vagy a kinek házassága feloldatott. Tehát a házassága által magyar honossá lett nő, bár elvált, vagy özvegy lett, a zsidó vallásra térhet. (U. a. t. c. 35. §.)

A honossági kérdés tisztázása után győződjék meg a rabbi, hogy a jelentkező életének 18-ik évét befejezte, illetőleg az ennél fiatalabb nő férjhezett legyen. A 18-ik életévét betöltöttnek áttéréséhez nem kell semmiféle szülői beleegyezés, vagy asszonynál a férj beleegyezése; viszont, ki 18-ik életévét még be nem töltötte, az szülői beleegyezés dacára sem vehető fel. (A gyermekek vallásáról később.)

Az áttérni kívánó kitérés szándékát eddigi felekezetének illetékes lelkészénél tartozik bejelenteni. Illetékes azon lelkész, kinek egyházi területén az áttérő állandó lakosként tartózkodik. Csakis ezen lelkésznél történt kitérés nyilatkozat érvényes s nem érvényes, ha a kitérés szándék más, pl. a születési hely lelkészénél jelentetett be. Továbbá, csak a tanuk jelenlétében történt kétszeres szóbeli jelentkezés érvényes; érvénytelen az egy tanu jelenlétében, a tanuk nélkül, a csak egy ízben, vagy az írásban történt kitérés nyilatkozat. A két tanu lehet bármely vallásu és nemü. A második jelentkezés tanuinak nem kell azonosoknak lenniök az első jelentkezés tanuival. A jelentkezések a lelkésznek hivatalos helyiségében és hivatalos órában történjenek. A kitérésre jelentkező vigye magával születési bizonyítványát (illetőleg keresztlevelét) és hatósági lakbizonylatát, mely két okmány a lelkész kívánására bemutatandó s személyigazolásra teljesen elegendő. A két jelentkezés közt betartandó időköz minimumát, a 14 napot, a vall. és közokt. miniszternek 1898. évi 78.735 számú körrendelete ugy értelmezi, hogy ha az első jelentkezés pl. valamely hétfőn történt, a második leghamarább csak keddehöz két hétre történhetik és nem hétfőhöz két hétre; vagy ha az első jelentkezés valamely hónap 1-ső napján volt, a második jelentkezés nem lehet hamarabb, mint a hó 16-ik napján. Tehát az időköz minimumába a két határnap nem

számítható be. (Megjegyzendő, hogy a legtöbb lelkész nem tartja be a min. rendeletet s másoktól sem követeli annak betartását, hanem a törvény szó szerinti, enyhébb értelmezéséhez ragaszkodik. Elővigyázatból a rabbi azonban utasítsa a proselyta-jelöltet a miniszt. rendelet pontos betartására.) A kilépési bizonyítvány (melyet a tanuk az esetben állítanak ki, ha a lelkész bármely okból nem adna elbocsátó bizonyítványt), következőképp hangzik: „Alulírottak bizonyítjuk, hogy N. N. x-beli lakos ezen meg ezen napon a mi együttes jelenlétünkben bejelentette az x-beli . . . . . lelkészi hivatalban, hogy a . . . . felekezet kötelékéből kilép. Keltezet, 2 tanu neve, foglalkoz., lakása.“ Ugyanilyen szövegezésű a második jelentkezésről szóló bizonyítvány is, azon eltéréssel, hogy „a mi együttes jelenlétünkben másodizben bejelentette.“

Az országos törvény nem tesz különbséget át- és visszatérés közt, vagyis a leírt eljárás minden tekintetben betartandó úgy azoknál, kik nem zsidó hitben születvén, a zsidó hitre akarnak térni, valamint azoknál is, kik zsidó hitben születtek, de megkereszteltetvén, ősi zsidó hitükre vissza akarnak térni.

Más eljárást követel a törvény, ha valamely vallásfelekezeten kívül álló egyén akar a vallásfelekezet kötelékébe belépni. A belépni szándékozó köteles az illetékes elsőfoku közigazgatási hatóságnál (Budapesten a polgármesteri hivatal) bejelenteni azon szándékát, hogy pl. a helybeli rabbi előtt az izr. vallás kötelékébe akar lépni. A polgári hatóság erről értesíti a rabbit, ki ennek alapján a jelentkezőt befogadhatja. Itt sem tesz különbséget a törvény át- és visszatérés közt. — E helyütt említjük meg, hogy az osztrák törvények csak a zsidó hitre térést tiltják, de felekezeten kívüli osztrák állampolgár is lehet. Viszont a zsidó hitre térés csak keresztény, nem pedig a felekezeten kívül álló osztráknak tilos. Ezért az osztrák proselyta-jelölt, ha előzőleg felek. kívüli lett, mint ilyen, a törvényes formák betartásával beléphet a zsidó vallás kötelékébe.

Miután a rabbi meggyőződött róla, hogy jelentkező az országos törvény minden követelményének megfelelt, felveheti őt vallásunk kötelékébe. Minden rabbinak jogában áll bárkit is befogadnia, de nagyon természetes, hogy azon jelentkezőt, ki nem tartozik lelkészi területéhez, csak az illetékes rabbi tudtával és beleegyezésével fogadja be. A jelentkezésről jegyzőkönyv veendő fel. Pl. „Rabb. jk. 1910. június 17-én. Szabó Pál mag. hivat., lakik Maglódon, Szabó Imre és Kapás Anna róm. kath. hitű fia, született Debreczenben 1880. január 1-én, mai napon hivatalunkban ismételten bejelenté azon szilárd elhatározását, hogy a zsidó vallásra akar térni. Benyújtja két kilépési bizonyítványát, melyek szerint N. N. és X. Y. tanuk jelenlétében 1910. jun. 1-én először és 1910. jun. 16-án másodszor bejelentette a maglódi róm. kath. lelkészi hivatalban a róm. kath. vallásfelekezetből való kilépését.“ A két kilépési bizonyítvány az irattárban megőrzendő.

Ezután a proselyta-jelölttel megismertetjük vallásunk főbb tanításait.

Leghelyesebb, ha az oktatást maga a rabbi, de minden esetre egy erre teljesen méltó egyén végzi. A tananyag csak a legfontosabb és a vallásos gyakorlati életben előforduló tudnivalókra szorítkozzék. Erre legalkalmasabb a következők tanítása: שמעו héberül és magyarul. — Isten egysége. Csak őt szabad imádnunk. — Nem hiszünk szentekben. Várjuk a megváltó (messiás) eljövételét. — A zsidó vallás a szeretet vallása. Szeresd felebarátodat stb. — A 10 ige. — A szombat. — A 2 bűnbánó ünnep és a 3 zarándok ünnep héber és magyar neve, jelentősége, megünneplési módja. — Férfiaknál ezen kívül a talisz és tefillin használata és benedikciói. — Nőknél a szombati és ünnepi gyertyagyújtás és benedikciói; a háztartás rituális törvényei; a challa törvénye. — A jelölt hármas rabbicollegium előtt vizsgát tesz s ennek sikeres letétele után a collegium elnöke ismételten és ünnepélyesen figyelmezteti őt lépésének komolyságára. Ha a jelentkező továbbra is ragaszkodik áttéréséhez s ígéretet tesz, hogy גר צדק lesz, a rabbicollegium őt befogadja s zsinagógai nevet jelöl ki számára. A proselyta csak tiszta, bibliai héber nevet vesz fel és בן אברהם אבינו vagy בן אברהם. A jegyzőkönyvbe folytatólag beirandó „Ekkor meg akkor letevén a vizsgát, befogadtatik N. N. zsinagógai néven“. A jelöltet, ha az nő, ezután a rituális fürdő vételére utasítjuk. A fürdés בית רין előtt történik, azonban oly módon, hogy a collegium tagjai a fürdés egész ideje alatt a fürdő előszobájában időznek, míg a fürdőnél egy megbízható fürdőző segédkezik. A fürdőzés után a jegyzőkönyv bezáratik azzal, hogy „ekkor meg akkor végezte a rituális fürdést“. Ezzel a felvétel, mely a מקוה vételének napjától számítódik, be van fejezve s a megtörtént felvételtől azon lelkész, kinél a kitérés bejelentések megtörténtek, hivatalosan értesítendő. Felekezeten kívülnek befogadásáról a polgári hatóságot értesítjük. Az így befogadottat azután a proselyta-anyakönyvbe bejegyezzük s felvételéről bizonyítványt adunk. A bizonyítvány, ellátva a proselytaanyakönyv folyó számával, tüntesse fel a születési anyakönyvi adatokon kívül a felvétel napját és a proselyta zsinagógai nevét. Egyben figyelmeztetjük az áttértet, hogy a tőlünk nyert bizonyítvány nem bir születési bizonyítvány erejével, mivel csak azt bizonyítja, hogy a törvények betartása mellett befogadtatott a zsidó vallás kötelékébe; születési bizonyítványul továbbra is keresztlevele szolgál. Különben a felvétel megtörténtét a rabbi a keresztlevél hátára is írhatja, azonban sohasem annak belső rovataiba.

A férfi proselyta-jelölt épp úgy tesz vizsgát és fogadtatik be, mint a nő jelölt; neki is kijelöl a rabbi-collegium zsinagógai nevet s folytatólagos jegyzőkönyvet vesz fel a befogadásról. Ezután a jelölt aláveti magát a circumciónak, mely ugyancsak hármas collegium jelenlétében történik, szombat kivételével bármely napon s ennek megtörténtét további jegyzőkönyvbe vesszük. Az operációból való teljes kigyógyulás után ב"ד előtt történik a rituális fürdő s a további eljárás (lelkész értesítése, anyakönyvezés, bizonyítvány kiadása) megegyezik a proselytanőnél leirt eljárással.

A zsidó hitre visszatérő (akár férfi, akár nő), ha különben az országos törvényeknek eleget tett ב"ד előtt visszafogadtatik s rituális fürdő vételére utasítjuk, melynél nem kell hármass collegium jelenléte. A visszafogadás a fürdés napjától számítandó s az anyakönyvezés az áttérőknél leirt módon történik. A visszafogadásról is értesítendő visszatérőnek eddigi lelkésze.

A gyermekek vallásáról az 1894. XXXII. t.-cz. rendelkezik. Itt azonban némi ellentét van az országos törvények és rituális szabványaink közt. Az országos törvények szerint ugyanis úgy a vegyes vallású, mint a más hitre térő szülők gyermekei hét éves korukig szülők vallását követik nemök szerint, míg rituális törvényeink szerint a gyermek vallása mindig megegyezik az anya vallásával (הויכד הויכד אהר האה). Már most a gyakorlatban a következő esetek fordulnak elő.

1. Zsidó férfiúnak nem zsidó nővel való vegyes házasságából született fiu az országos törvények szerint zsidó hitű, rituális törvényeink szerint nem zsidó. Ezért a gyermeket formálisan be kell fogadni ב"ד előtt, hol a gyermek helyett az atya jelenik meg. Miután a gyermek születésénél fogva nem zsidó, körülmetélése nem kell, hogy épen a nyolcadik napon történjék, szombaton egyáltalán nem szabad őt körülmetélni s a cirkumciziónál ב"ד-nek kell jelen lennie. A fiut a proselyta-anyakönyvbe írjuk s megjegyezzük, hogy később ב"ד előtt rituális fürdést kell végeznie.

2. Zsidó férfiúnak nem zsidó nővel való házasságából született leány úgy az országos, mint rituális törvényeink szerint nem zsidó.

3. Nem zsidó férfiu és zsidó nő fiugyermeke az országos törvények szerint nem zsidó, bár rituális törvények szerint zsidónak lenne tekintendő.

4. Nem zsidó férfiu és zsidó nő leánya országos és rituális törvényeink szerint zsidó hitű s a rendes felekezeti anyakönyvbe (nem a proselyta anyakönyvbe) irandó.

5. Zsidó férfiu és nem zsidó nő házasságából, ha megegyeztek, hogy összes születendő gyermekeik zsidó hitűek legyenek, úgy a fiu, mint a leánygyermek országos törvényeink szerint zsidó hitű, rituális törvényeink szerint nem zsidó s ezért formálisan befogadandó. (A fiu gyermek az 1-ső szám alatt leirt módon. A leány gyermek ב"ד által befogadtatik s később ב"ד előtt מקוה-ba megy.)

6. Zsidó férfiu és nem zsidó nő házasságából, ha megegyeztek, hogy az összes születendő gyermekek nem zsidók legyenek, a fiu és leánygyermek országos és rituális törvényeink szerint nem zsidók.

7. Nem zsidó férfiu és zsidó nő házasságából, ha megegyeztek, hogy az összes születendő gyermekek zsidók legyenek, úgy az országos, mint rituális törvényeink szerint a fiu és leánygyermek zsidó hitűek s a felekezeti (nem proselyta) anyakönyvbe irandók.

8. Nem zsidó férfiu és zsidó nő házasságából, ha megegyeztek, hogy az összes születendő gyermekek nem zsidó hitűek legyenek, a fiu és leánygyermek az országos törvények szerint nem zsidók, bár rituális törvényeink szerint zsidóknak lennének tekintendők.

9. Nem zsidó szülők zsidó hitre térésénél 7 éven aluli gyermekeik az országos törvények folytán szülőik vallását követik, rituális törvényeink szerint formálisan befogadandók.

10. Nem zsidó férfiunak áttérésénél 7 éven aluli fiu gyermekei az országos törvények szerint atyjuk hitét követik. Rituális törvényeink szerint, ha anyjuk zsidó volt, a gyermekek születésüknél fogva zsidók; ha anyjuk nem zsidó, formálisan befogadandók.

11. Nem zsidó nő áttérésénél 7 éven aluli leánygyermekei országos törvényeink szerint anyjuk vallását követik, rituális törvényeink szerint formálisan befogadandók, tekintet nélkül az atya vallására.

12. A házasságon kívül született, mindkét nembeli, 7 éven aluli gyermekek az anya áttérésénél országos törvényeink szerint zsidó hitűekké válnak, rituális törvényeink szerint formálisan befogadandók.

13. A nem zsidó nőtől házasságon kívül született fiugyermek 7 éves koráig az anya áttérése nélkül is zsidó hitre téríthető, az esetben, ha a fiunak zsidó hitű természetes atyja illetékes helyen a gyermeket tőle származottnak elismeri s ezen elismerését követő 6 hónap alatt kijelenti abbeli kívánságát, hogy a gyermek az ő vallását kövesse. Ennek alapján a fiu az állami anyakönyvben zsidó hitűnek jegyeztetik be s vallásunk kötelékébe formálisan befogadható.

14. A 7-ik életévet túlhaladott, de a 18-ik életévet még el nem ért gyermekek a gyámhatóság beleegyezése mellett az áttért szülők vallására térhetnek.

15. Özvegy vagy elvált szülőnek áttérésénél a gyermekek vallásáról nem szól semmiféle külön törvényes rendelkezés. Ezek szerint özvegy vagy elvált férfiu áttérésénél vele együtt felvehető hét éven aluli fiu-, de nem leánygyermeke. Viszont özvegy vagy elvált nőnek áttérésénél vele együtt felvehető hét éven aluli leány-, de nem fiugyermek. A másik nembeli gyermek csak a gyámhatóság beleegyezésével vehető fel.

Végül egy tévedésről kell szólanunk. Több felekezet lelkésze, nyilván azon törvényes rendelkezés által megtévesztve, hogy a halálos ágyon fekvő beteg előzetes kihirdetés nélkül is léphet házasságra, ily beteget felvesz egyházába, a nélkül, hogy az illető kitérését eddigi lelkészénél törvényszerűen bejelentette volna. Ezen eljárás azonban törvényellenes. Csupán ha a fekvő beteget eddigi lelkésze felmenti a nála való jelentkezések alól s elbocsátási bizonyítványt ad neki, történhetik meg annak felvétele, miről az elbocsátó lelkész értesítendő.

Budapest.

Dr Groszmann Zsigmond.

Jegyzőkönyv

az Országos Rabbi egyesület 1910. augusztus hó 29-én és 30-án
tartott II. rendes közgyűléséről.

Jelen vannak: Dr. Bacher Vilmos diszelnök (Budapest), Dr. Schnitzer Ármin elnök (Komárom), Dr. Neumann Ede I. alelnök (Nagykanizsa), Dr. Fischer Gyula II. alelnök (Budapest), Dr. Adler Illés (Budapest), Dr. Bände Zoltán (Csongrád), Dr. Bárány József (Kecskemét), Benedict Géza (Túrkeve), Dr. Blau Lajos (Budapest), Dr. Blumgrund Naftali (Abony), Breuer Soma (Nagykáta), Dr. Diamant Gyula (Vukovár), Dr. Edelstein Bertalan (Budapest), Elfer Jakab (Heves), Dr. Engelsmann Izidor (Budapest), Dr. Farkas József (Budapest), Dr. Feldmann József (Czepléd), Feigl L. H. (Gyöngyös), Dr. Flesch Ármin (Mohács), Dr. Friedmann Gyula (Szentés), Dr. Groszmann Zsigmond (Budapest), Dr. Guttmann Mihály (Budapest), Dr. Herzog Manó (Kaposvár), Dr. Horovitz József (Karánsebes), Dr. Horvát Dezső (Budapest), Dr. Katz Márton (Budapest), Klein Adolf (Paks), Dr. Klein József (Kassa), Dr. Klein Dezső (Nyitra), Dr. Kiss Arnold (Budapest), Dr. Krieszhaber Béla (Erzsébetfalva), Krausz Mór (Komárom), Mandel Sámuel (Ercsi), Dr. Rosenstein Mór (Nagykikinda), Dr. Rudolfer Antal (Alsó-Lendva), Dr. Silberfeld Jakab (Aranyosmaróth), Dr. Singer Bernát (Szabadka), Dr. Schönwald Károly (Tapolcza), Dr. Steinherz Jakab (Székesfehérvár), Stern Adolf (Ujszentanna), Dr. Schwarz Benjámín (Budapest), Dr. Schwarz Gábor (Zágráb), Dr. Schwarz Mór (Győr), Dr. Vajda Béla (Losoncz), Dr. Winkler Sándor (Csabrendek), Dr. Wellesz Gyula (Nagybittse), Dr. Weisz Miksa (Budapest), Dr. Weisz Sámuel (Budapest), Dr. Weiszbürg Gyula (Budapest), Dr. Venetianer Lajos I. jegyző (Ujpest) és Dr. Lövy Ferencz II. jegyző (Marosvásárhely).

Távolmaradásukat kimentették: Ehrlich Miksa (Körmend), Dr. Eisler Mátyás (Kolozsvár), Dr. Fischer Mihály (Zombor), Dr. Frisch Ármin (Budapest), Dr. Goldberger Izidor (Sátoraljaujhely), Dr. Heves Kornél (Szolnok), Dr. Hoffer Ármin (Veszprém), Dr. Klein Mór (Nagybecskerek), Lebovits József (Baranya-Mágocs), Dr. Lenke Manó (Lugos), Richter Zsigmond (Érsekújvár), Dr. Rubinstein Mátyás (Szekszárd), Dr. Rosenthal Tóbiás (Bonyhád), Dr. Schweiger Albert (Muraszombat) és Weisz Izsák (Kajászó Szent Péter).

Első nap.

1. A közgyűlés megnyitása előtt elnök a következő imában könyörög Isten áldásáért :

אדון העולמים. אל אלהי הרוחה!
 אתה נגלית על עם סגדתך, יהודות להם הדרך, אשר ילכו בה, ואצלת להם מרוח קדשה, למען ישכילו ויבינו דברי תורתך, אשר הנחת לאבותינו, — אתה הפקדת שימורים על בית ישראל, איש איש אל סקדתו ומשמרתו, לשמר דרך ההיים ולהראות חמסלה העולה בית אל. אתה שמחת ניטרים על הכרמים, למען לא ישלחו המהבלים בעולתה ידיהם — ועתה התאספנו פה יחד כנורי דרכיך, מביעי תהלתך מבשרים בקהל רב צדקה, לעשות כהדים והקונים ישרים, ילהוק את בדק הבות, בית מקדש איינתך. אבל אם ד לא יבנה בית, אשר מנעים ומירות ישראל, שיש עמנו בוניו בו, על כן באנו בקידה ובהכרעה לפניך, להפיל תהנתנו לפני כסא כבודך, שתריק מל ברכתך ערינו ועל פעולתנו ושחשיע עלינו מרוחה, רוח חכמה וכינה, רוח עצה וגבורה, רוח דעת ויראת ד', למען אשר נביצא הטוב הישר בעיניך ובעיני בני עמך, ולא יבצר ממנו את אשר נזום לעשות להגדיל תורה ולהאדירה, בני לפניך ביהן מוחות, הם גלויות וידועות, כי לא לנו ד' לא לנו, כי לשנך נתן כבוד, ולא למעננו, כי אם למען אלהינו מיטרת השפנו. ברכנו אבינו כלנו יחד בברכה, ברכת שלום ויחד לבבינו באהבה כן יהי רצון אמין.

2. Az áhitattal meghallgatott fohász elhangzása után elnök a következő megnyitó beszédet mondja :

Mélyen tisztelt Kartársaim! Három éve annak, hogy az ORE, a Dunántuli Rabbiegyesület szűk köréből kibontakozva, megtartotta első közgyűlését.

Jogosult önérzettel és szívünk mélyéből fakadó lelkesedéssel üdvözlöttük alkotásunkat, mely hivatva van a hazai rabbikar jegecedési pontját képezni és hálát adok a jóságos Istennek, hogy megengedte elérnem a mai napot, melyen az ORE második közgyűlését megnyitván, Önöket, igen t. kartársaim, tisztelettel és szívélyesen üdvözölhetem.

Azonban „ime az üdvözlet örömébe behatol a hatványozott keserűség komoly érzése“, midőn egyesületünk azon tagjairól emlékszem meg, kik e három év alatt kidőltek körünkből.

Első sorban a legmélyebb megilletődéssel említjük azon férfiut, ki tüneményként tündöklött a zsidóság egén, רבני משה בלאך ז"ל, azon milliók és milliók közül Istentől megáldott férfiú, ki előtt nemcsak a legnagyobb zsidó tudósok hajtották zászlójukat, hanem a nagyhatalmak legelseje is — az idő megadta neki hódolatának jelét, midőn előtte megállt és állva maradt, feljegyezvén évkönyveibe kegyencének áldásos működését és nagyértékű műveit, melyek már a földön is biztosították neki a halhatatlanságot.

Hasonlóan a legmagasabb ormokhoz, melyeknek hóborította fejét a lenyugvó nap búcsuzó sugara üdvözli, míg ott lenn a völgyekben már régen betakart mindent a sötét, komor éj, — épugy küldé e férfiú hófehér fejére arany sugarát életének alkonyodó napja, míg kortársait valamennyit régóta betakarta a sirok éjjele.

De ő, az egyetlen, ki megmaradt kortársai közül, nem állott magánosan elhagyatva, mint tarlón az ott felejtett kalász — a felserdülő tudo-

mányszomjas nemzedék nagy családja környezé őt, az atyai mestert és nézett fel hozzá, mint pátriárkájához.

Magunkat megtisztelve, három évvel ezelőtt választottuk meg a rabbik rabbiját egyesületünk diszelnökéül és most „leesett fejünk koronája“ *נפלה עטרת ראשנו* „*והיה כצנח משה אל האהל ויזכור כל העם והביטו אחריו וישתדדו באהבה*“ Midőn Mózes az örök üdvösség mennyei sátorába bevonult, hódolatteljesen állott fel az egész nép és nézett Mózes után, miként a búcsuzó nap után néznek, mely leáldozásával is a világosság tengerével árasztja el a földet.

זכר צדיק לברכה

A temetésnél egyesületünk küldöttségileg volt képviselve és annak megbízásából dr. Lövy Ferenc tagtársunk búcsuztatta őt. A Rabbiképzőnek, valamint a gyászoló családnak fájdalmas részvétünket fejeztük ki.

E veszteség súlyát azonban enyhíti némileg az a tudat, hogy a megdicsőült millió és millió halandó között az egyedüli vala, ki az emberi életkor legszélsőbb határát messze túlhaladta, majdnem 95 éves korában szállt sirba.

De a kegyetlen halál elragadta körünkből egyesületünk oly tagjait is, kik az emberi életkor rendes határát sem érték el.

Igy mély fájdmunkra 1908. év május havában *dr. Lövy Mór*, volt temesvári rabbi, egyesületünk kiváló tagjának nemes lelke tért alkotójához.

Sokoldalú, terjedelmes tudománya és tiszta jelleme által kivívta magának nemcsak hitközségének szeretetét, hanem a városnak, áldásos működése színhelyének osztatlan tiszteletét, valamint mindnyájunk teljes elismerését és méltányolását is.

1909. évben költözött el hosszú sinlődés után, fájdmaktól megtörve, *Dr. Rosenberg Sándor*, az aradi hitközség rajongó szeretettel körülövezett lelkipásztor. Nagy tudással, szeplőtlen jellemével és az egész emberiséget átölelő szeretetével, melylyel a legélesebb ellentéteket áthidalni igyekezett, kivívta magának hiveinek nagyrabecsülését, kik emlékét kegyelettel őrzik.

Ugyanazon évben elhunyt derék tagtársunk *Vogel Náthán*, volt nagyszentmiklósi rabbi. Hűséggel és kötelességtudással bölcsen vezette hitközségeit, ahol üdvös működésének nyomai hirdetik nevét és kegyelettel őrzik emlékét.

Mély gyászba borított bennünket nemrég a magyar rabbikar egyik legjelesebb, legrokonszenvesebb tagjának, *dr. Weisz Izsák* esztergomi rabbinak hirtelen elköltözése.

Ismertük őt mindnyájan, mert egyike volt egyesületünk legbuzgóbb, leglelkesebb tagjainak, ki tevékeny részt vett majdnem minden gyűlésben.

Ismertük őt és azért szerettük és tiszteltük. Ismertük az ő nagy talmudi tudását és széles tudományi ismereteit, az ő eszményi lelkületét és jámbor, gyermeki lelkének igazi vallásosságát és így elmondhatjuk róla :

„*וירע יצחק בארץ יהוא וימצא ביה שנינים ויברכהו ד'*“ „Izsák hintette teiteinek magját itt a földön és ott fent megtalálta annak gyümölcsét százszorta, mert megáldotta őt Isten.“

És végül őszinte meghatottsággal említjük fel *Dr. Vidor Jenő* volt pancsovai fiatal rabbi gyászos elhunytát. Még csak 31 éves volt, alig lépte át a komoly élet küszöbét és már elérkezett annak végcélján és meghiusultak mindazon jogosult remények, melyeket hozzá fűztek.

Miután leróttuk a kegyelet adóját elhunyt kiváló tagtársaink iránt, forduljunk az örvendetes eseményekhez, melyek a lefolyt három évi ciklusban egyesületünk keretében előfordultak. Ezek közül a legelső helyet foglalja el főt. *Dr. Bacher Vilmos* urnak, a Rabbiképző e hivatott vezérének ünneplése születése hatvanadik évfordulójának alkalmából.

Örömnapjává vált e nap a zsidó tudománynak, melynek egyik legtermékenyebb, leggenialisabb ápolója és gyarapítója *Dr. Bacher*, ki nemcsak a zsidóság disze, hanem világszerte elismert tudományos tevékenysége által fényt árasztott magyar hazánkra is.

Ez alkalomból az ORE rendkívüli közgyűlést tartott, melynek egyedi tárgya *Dr. Bacher* urnak az egyesület *diszelnökévé* való megválasztása volt. A javaslatot a közgyűlés egyhangu lelkesedéssel fogadta el, a miről diszesen kiállított és küldöttségileg átnyújtott felirat által értesítettük az ünnepelt mestert, a ki nemcsak szép, mélyen érzett szavakkal, hanem azon nemes tettel válaszolt, hogy saját és b. neje szül. *Goldzieher Ilona* nevére *ezer koronás alapítványt* tett nyugdíjalap létesítésére.

Fogadják a közgyűlés részéről is a legmélyebb hála kifejezését az egyesületünk iránt tanusított ragaszkodás azon értékes jeléért, mely értéket azon remény emeli, hogy e nemes példát mások is követni fogják.

Kedves kötelességemnek tartom, hogy említést tegyek *Dr. Neumann Ede*, egyesületünk e kiváló tagjának és buzgó alelnökének áldásos működése 25. évfordulója alkalmából tartott jubileumi ünnepélyéről, melyet a nagykanizsai hitközség szeretve tisztelt lelkipásztorának tiszteletére rendezett, mely alkalommal az elnökség szeretettel üdvözölte őt az egyesület nevében.

Ritka ünnepet ült nem rég *Dr. Austerlitz Májer*, a magyar rabbikar érdemes nesztora, ki ötven év előtt Eperjesre jött, hol valódi kulturmissziót teljesített. Az ORE tiszteletteljes üdvözlétet küldött e tiszteletre méltó tagjának.

Az ORE azzal kezdte működését, hogy azon eszmét, mely évek hosszú sora óta eszményként lebegett mindnyájunk előtt, valósággá tette. Közlönnyet létesítettünk, melynek hivatása: az erők tömörítése, a hitélet megerősítése, felekezetünk érdekeinek előmozdítása.

Ezen érdem oroszánrésze illeti *Dr. Neumann* mindnyájunk által tisztelt alelnökünket, a ki feladatának magaslatán állva, fényes tollával a közlönnynek előkelő helyet szerzett a hasonnemű folyóiratok sorában. És ha a „*Magyar Izrael*” — a mi természetes is — a szerkesztő ur kidomborított egyéniségének és irányának jellegét hordja is magán, mégsem zárult el bármily nézet elől és a szerkesztőség többször olyan véleménynek is nyitotta meg a lap hasábjait, melylyel szemben homlokegyenest ellenkező álláspontot foglalt el

Azt hiszem, hogy egyesületünk minden tagja hálával és elismeréssel adózik lapunk kitűnő szerkesztőjének buzgósága és fáradozásáért.

Azonban a lap fenntartása lehetetlen volna, ha csupán a magunk gyenge erejére volnánk utalva; mert bizony abból a négy koronás évi járulékból, melynek jelentékeny része nem is folyik be — mert, sajnos, vannak tagok, kik még egy fillérrel sem járultak hozzá a lap fenntartásához, melyet élvezettel olvasnak — nem fedezhettük volna a kiadások felét sem. De hála az „Országos Izraelita Közalap“ igen t. Igazgatósága által megszavazott évi 600 és az *IMIT* részéről kapott évi 300 koronának, valamint néhány hitközség és Chevra Kadisa részéről nyert hathatós támogatásnak, lehetségessé vált a közlöny rendes megjelenése.

Azt hiszem, kimondhatom, hogy a közgyűlés örvendező készséggel járul hozzá a választmány részéről a nagylelkű pártfogóknak kifejezett legmélyebb köszönethez.

Egyesületünk működésének legfényesebb pontját képezi az *Országos Izraelita Patronage-Egyesület* létesítése, mely országos mozgalmat mi kezdeményeztük, mely büszke, hatalmas épülethez mi raktuk az alapköveket.

Az 1907. december 23-án tartott választmányi gyűlésen rámutattunk arra, hogy az állami gyermekmenhelyek által gondozásba vett gyermekek közt számtalan zsidó gyermek nem zsidó családoknál van elhelyezve. A választmány elhatározta, hogy a fontos ügyet a községkerületekhez tereli. Ezt a határozatot Breuer Soma érdemes tagtársunk, az 1908. év május havában a VI. községkerület közgyűlésében terjesztette elő. Ezen égető kérdés hosszú, majdnem két évi vajudás után és — a mit kiemelendőnek tartok — miután a komáromi hitközség egy lelkes tagja, Fried Kálmán ur, fáradságos utánjárással és jelentékeny pénzáldozatok árán megszerezte, mind a 18 gyermekmenhely igazgatóságaitól a nélkülözhetetlen statisztikai adatokat és hivatalosan kimutatta, hogy 1383 zsidó gyermek nem zsidó családoknál van — végre sikeres megoldást nyert.

Uraim! Ha az ORE egyebet nem tett volna, mint hogy az ő kezdeményezésére és szüntelen sürgetésére több mint ezer zsidó gyermek zsidó neveltetésben részesül, akkor is fényesen bizonyította volna létjogosultságát és kiérdemelte volna a hitközségek azon rokonszenvét és támogatását, melyet eddig, sajnos, még nélkülözünk.

לא אהרנו קן יינה kérdezik, mit használnak a rabbik egyesületükkel? לא אהרנו קן יינה mondja egy részük, mely azt kívánná, hogy a „nagyzsinat“ mintájára hatályon kívül helyezzük mindazokat a vallástörvényeket, melyek az ő életükkel ellenkeznek; más részük pedig azt mondja לא אהרנו קן יינה miért nem állítanak fel a vallás fenntartására a vallást védő kerítésekhez új szigorubb kerítéseket?

Egyesületünk pedig sem erre, sem arra nincs hivatva. A mi hivatásunk és feladatunk az, hogy rátegyük ujjunkat a sebekre és mutassuk meg az utat, melyen haladni kell, — a kivitel más tényezőktől függ.

Hogy több igen fontos ügy, köztük a *nyugdíj* ügye, mely már 13 éve napirenden van, eddig elintézést nem nyert, az csak a politikai viszonyok mostohaságának számitandó be, mely a lefolyt 3 évben a magyar zsidóságra súlyosan nehezedett, mely semmit nem vihetett keresztül. Azt kellett mondanunk Ézsaiás prófétával: *הבי כמעט רגע עד יעבור ועם* Rejtőzz el egy kissé, míg elvonul a vész.

Reméljük, hogy a szabadabb politikai áramlat kedvezőbb lesz törekvéseinkre nézve is.

Alapszabályaink értelmében minden évben tartottunk választmányi gyűlést, melyen több fontos ügy tárgyalatott, melyeknek egy része a közgyűlés tanácskozásának tárgyát is fogja képezni. Örömmel jelentem, hogy a tagok száma az Egyesület megalakulása óta lényegesen és pedig harminccal szaporodott. Jelenleg száznegyvenhárman vagyunk *בן נרבה וכן נפרץ*.

Van azonban még számos kartársunk, ki eddig még nem csatlakozott hozzánk. Talán azért tartják magukat távol, *לדעה מה יעשה לו* hogy előbb megtudják, mi lesz a csecsemővel; de reményilem, hogy Isten segítségével *זה הקטן גדול יהיה* nőni fog és nagygyá lesz.

Midőn tisztelettel kérem, hogy a jelentést tudomásul venni méltóztassék, az ORE II. rendes közgyűlését megnyitottnak nyilvánítom.

A jegyzőkönyv hitelesítésére Dr. Blau Lajos és Dr. Weisz Miksa, a számadások megvizsgálására Dr. Feldmann József, Dr. Herzog Manó és Dr. Vajda Béla tagtársainkat kérem fel.

A közgyűlés élénk elismeréssel veszi tudomásul a jelentést, érte *Dr. Schnitzer* Ármin elnöknek hálás köszönetet szavaz és elhatározza, hogy azt egész terjedelmében a gyűlés jegyzőkönyvébe felveszi.

Az elnöki jelentés kapcsán és annak értelmében kimondja továbbá, hogy a „*Magyar Izrael*“, mint az egyesület hivatalos lapjának szerkesztését tovább is *Dr. Neumann* Ede ügybuzgó, tapintatos vezetésére bizza, legnagyobb bizalmáról és meleg elismeréséről biztosítja és ez uton is köszönetet mond eddigi nagyértékű munkálkodásáért.

Ugyancsak különös köszönetét fejezi ki *Dr. Venetianer* Lajos I. jegyzőnek rendkívül buzgó működéséért.

3. Megnyitójához elnök a következő indítványt kapcsolja:

Mélyen t. Közgyűlés! Mielőtt a napirendre áttérünk, indítványt akarok Önök elé terjeszteni, mely indítvány mindnyájuk szívében lelkes visszhangra fog találni.

Uraim! Ő Felsége, jóságos ősz királyunk I. Ferenc József e hó 18-án ünnepelte születése 80. évfordulóját. Indítványozom, hogy ez alkalomból az ORE a kabinetiroda útján a következő hódolatteljes üdvözlötet küldje szeretett királyunkhoz:

Az Országos Rabbiegyesület közgyűlésén egybegyűlt rabbik legmélyebb alattvalói hódolatteljes üdvözlötüket teszik le Felséged, legkegyelmesebb

uruk trónusának zsámolyára születése nyolcvanadik évfordulója alkalmából. A mint egyenkint, ki-ki saját templomában, tizennyolcadikán buzgón imádkoztunk Felséged hosszú, boldog életéért, úgy ma egyesülünk azon legforróbb fohásban, hogy az isteni Gondviselés hosszabbítsa legjóságosabb királyunk életét hazánk üdvére, népének boldogítására.

A közgyűlés az indítványt hosszantartó éljenzéssel és nagy lelkesedéssel elfogadja.

4. Elnök indítványozza továbbá, hogy a közgyűlés *Gróf Zichy János* vallás- és közoktatásügyi minisztert magas hivatalának elfoglalása alkalmából üdvözölje.

A közgyűlés az indítványt egyhangulag elfogadja és a következő sürgönnyt meneszti a miniszterhez: Az Országos Rabbiegyesület mai közgyűlése alkalmából hazafias lelkesedéssel és hódolatteljes bizalommal üdvözli Nagyméltóságodat, mint a hazai felekezetek kulturális törekvéseinek örét és pártfogóját.

5. Dr. Fischer Gyula alelnök bejelenti, hogy az elnökség meghívta a gyűlésre a Pesti Izr. Hitközség előjáróságát, mely a meghívást elfogadta és Adler Lajos előjáró ur által fogja magát képviseltetni.

Örvendetes tudomásul szolgál.

6. Dr. Edelstein Bertalan pénztáros felolvassa három évről szóló pénztári jelentését és a kiküldött számvizsgálóktól felülvizsgált zárszámadásokat.

A közgyűlés a jelentést és a zárszámadást a számvizsgálók javaslata értelmében tudomásul veszi, a pénztárnoknak a fölmentvényt megadja és nagyon buzgó működéséért hálás köszönetet szavaz.

7. Dr. Schnitzer Ármin elnök úgy a maga, mint tisztársai nevében megköszönve az eddigi bizalmat és támogatást, elrendeli az alapszabályszerinti választást, egyben kéri az egyesület tagjait, hogy tekintettel előrehaladott korára, teljesítsék a választmányi ülésen kifejezett óhaját, hogy fiatalabb erőre ruházzák az elnöki tisztet, válaszszanak munkabiróbb elnököt.

Az elnöki széket Dr. Neumann Ede alelnök foglalja el.

Dr. Fischer Gyula a közgyűlés hangulatát véli tolmácsolni, midőn dr. Schnitzer Ármin elnök érdemeiről az elismerés és tisztelet hangján megemlékezik és azon reményének ad kifejezést, hogy Dr. Schnitzer Ármin kartárs a közgyűlés egyhangú kívánsága előtt meg fog hajolni és az újabb választást elfogadva, az elnöki tisztséget az egyesület érdekében tovább is megtartja. Indítványozza, hogy a tisztikart a jelölő-bizottság javaslata értelmében alakítsa meg.

A közgyűlés az indítványt egyhangú lelkesedéssel elfogadja, minek folytán elnök a közgyűlés határozataként kihirdeti, hogy 3 évre megválasztott: elnöknek: Dr. Schnitzer Ármin, 1. alelnöknek: Dr. Neumann Ede és 2. alelnöknek: Dr. Fischer Gyula, 1. jegyzőnek: Dr. Venetianer Lajos és 2.

jegyzőnek: Dr. Lövy Ferencz, pénztárosnak: Dr. Edelstein Bertalan, ellenőrnek: Dr. Hevesi Simon. A megválasztottak nevében Dr. Schnitzer Ármin elnök mondott köszönetet a bizalomért.

8. Elnök elrendeli a választmány és a bizottságok megválasztását, még pedig úgy, hogy a mai közgyűlésen eszközendő alapszabály-módosítás szerint mindegyik bizottságba 15 tag küldessék ki.

A közgyűlés ez indítványt elfogadja és megválasztatnak: I. A választmány tagjaivá: Dr. Bárány József, Dr. Bernstein Béla, Dr. Blau Lajos, Dr. Feldmann József, Dr. Guttmann Mihály, Handler Márk, Dr. Herzog Manó, Dr. Kecskeméti Lipót, Dr. Kiss Arnold, Dr. Klein József, Dr. Klein Mór, Kohn Mihály, Dr. Löw Immanuel, Dr. Perls Ármin, Dr. Rosenthal Tóbiás, Dr. Rosenstein Mór, Dr. Schwarz Mór, Dr. Steinherz Jakab és Dr. Vajda Béla.

II. *Avallásügyi bizottság tagjaivá*: Dr. Blau Lajos, Breuer Soma, Büchler Pinkász, Feldmann Mózes, Dr. Fischer Mihály, Dr. Friedmann Dávid, Dr. Guttmann Mihály, Dr. Hoffer Ármin, Dr. Kecskeméti Lipót, Dr. Klein Mór, Dr. Perls Ármin, Dr. Rosenthal Tóbiás, Schwarz Jakab, Dr. Steinherz Jakab, Dr. Szidon Adolf.

III. *A tanügyi bizottság tagjaivá*: Dr. Adler Illés, Dr. Büchler Sándor, Dr. Eisler Mátyás, Feigl L. H., Dr. Frisch Ármin, Dr. Herzog Manó, Dr. Horvát Dezső, Lebovits József, Dr. Lövy Ferencz, Dr. Mandl Ármin, Dr. Rappaport Béla, Scheiber Lajos, Dr. Schwarz Mór, Dr. Singer Bernát és Dr. Weisz Miksa.

IV. *A nyugdíjügyi bizottság tagjaivá*: Dr. Adler Vilmos, Dr. Blumgrund Naftáli, Dr. Edelstein Bertalan, Dr. Flesch Ármin, Dr. Frank József, Dr. Goldberger Izidor, Dr. Heves Kornél, Hirtenstein Lajos, Dr. Klein Dezső, Dr. Krieszhaber Béla, Dr. Lenke Manó, Dr. Lövy Ferencz, Dr. Rudolfer Antal, Dr. Vágvölgyi Lajos és Dr. Wellesz Gyula.

9. Elnök felszólítja a bizottságokat, hogy az alapszabályok értelmében alakuljanak meg. Az alakulás a következőképpen történt:

I. A vallásügyi bizottság elnöke: Feldmann Mózes, alelnöke: Dr. Guttmann Mihály, jegyzője: Breuer Soma.

II. A tanügyi bizottság elnöke: Dr. Adler Illés, alelnöke: Dr. Herzog Manó, jegyzője: Dr. Weisz Miksa.

III. A nyugdíjügyi bizottság elnöke: Dr. Lövy Ferencz, alelnöke: Dr. Edelstein Bertalan, jegyzője: Dr. Blumgrund Naftáli.

10. Elnök jelentí, hogy Adler Lajos előjáró ur a Pesti Izr. Hitközség képviselőjében megjelent a gyűlésen. Dr. Neumann Ede a közgyűlés nevében meleg szavakkal üdvözli az előjáró urat és köszönetet mond a Pesti Izr. Hitközségnek azért a meleg érdeklődésért, a melyet a Rabbiegyesület munkássága iránt tanusít.

Adler Lajos előjáró úgy a maga, mint az általa képviselt hitközség nevében köszöni és viszonzza az üdvözlést, biztosítva az egyesület arról,

hogy a Pesti Izr. Hitközség teljes mértékben elismeri az Országos Rabbiegyesületnek nagyfontosságú és felette üdvös működését, melynek előmozdítását kötelességének tekinti.

11. Elnök előterjeszti, hogy az alapszabályok értelmében a következő három évre megállapítandó a tagsági díj.

A közgyűlés évi 6 (hat) koronában állapítja meg a tagsági díjat és felhívja az elnökséget, hogy a hátralékok behajtásáról kellő módon gondoskodják.

12. Ennek alapján a közgyűlés a költségvetést a következőképpen állapítja meg:

Bevétel: Subventiók	1350 K.	Kiadás: Magyar Izrael	2000 K.
140 tagdíj á 6 K	840 K.	postaköltség	40 K.
előfizetési díjak	200 K.	irodai költség	20 K.
Összesen: 2390 K.		előfizetés külföldi lapokra	50 K.
		rendkívüli	100 K.
		várható fölösleg	180 K.
		Összesen: 2390 K.	

13. Elnök felkéri Dr. *Bacher* Vilmos diszelnök urat, hogy tartsa meg „*A hagyomány bölcsei*“ című felolvasását.

Dr. *Bacher* Vilmos nagyértékű, a hagyomány egész irodalmát felölelő, mély kutatásokon alapuló felolvasásában azoknak a címeknek történetéről szól, a melyekkel a zsidó nép a vallásos tradíció tudós művelőit kitüntette, különösen a חכמים megnevezést méltatva tüzetesen.

Josephus Flaviusból indulnak ki fejtegetései, melyek a következő szavakkal kezdődnek: „Régiségek“ című nagy munkájának végén Josephus Flavius nagyon figyelemre méltó módon nyilatkozik arról, hogy korának zsidó közvéleménye kiket mondott *bölcseknek*. Nálunk, azt mondja, csak azokat szokták bölcseknek vallani, kik világosan ismerik a törvényt és kik a szent iratok értelmét tudják fejtegetni.

Azután századokon át kíséri a „bölcseket.“ Kimutatja, hogy a חכמים a zsidó hagyomány tudósainak legáltalánosabb címe. A második templom utolsó századában bölcseknek mondták a zsidó hagyományos tudomány hivatott képviselőit. Előbbi századokból ama kor zsidó tudósainak még egy megnevezés tartotta fenn magát, mely részben még akkor is élt, midőn a nyelvszokásban már régen uralkodóvá lett a bölcsek neve. Ez a régibb megnevezés סופרים, az irástudók. A סופרים szó különösen oly mondásokban jelzi a zsidóság tudósait, melyekben mint a vallástudományi hagyomány képviselői szerepelnek. Nincs tartalmilag különbség דברי חכמים és דברי סופרים között. Hogy mikor és miért szorította ki az új megnevezés a régit, arról nincsen semmiféle adatunk.

A tannaiták a hagyomány képviselőit és tekintélyeit חכמים-nak nevezték.

A hagyományos törvény részleteit a *bölcsek szavának* mondják. Olykor a caddukeusokkal szemben a farizeusok egyszerűen mint „a bölcsek“ szerepelnek, a kikben szinte megszemélyesedik a hagyomány. Valamint a régi tannaitikus nyelv szokás a szentirást rendszerint úgy idézi, hogy ezzel a szóval הכתוב (az Írás) a szent szöveget megszemélyesíti, épp úgy a hagyományra való hivatkozásoknál a hagyományos törvények, a halákha tételeinek idézésénél a bölcseket említik és őket ott is kell alanyként érteni, a hol a hivatkozás vagy idézés mondatában a harmadik személyű többes számú ige mellől elmaradt az alany.

Az a felfogás uralkodott, hogy a hagyományos tan a minden korbéli bölcsektől eredt. a hagyomány mondásainak és tételeinek a bölcsek a szerzői és megőrzői. Lajstromot lehetne összeállítani a hagyományra hivatkozó azon szólásmódokról, a melyekben a bölcsek mint alany következnek. Leggyakrabban a *mondás* igéje az, a melylyel a hagyomány tételeit idézik. הכתוב-nak párhuzamosa אמרו הכתובים vagy elliptikusan אמרו. Ezzel a formulával utalnak régibb halákhai tételekre. A tannaitikus midrásnak egyik legfontosabb terminusa מכתבן אמרו, a melynek az a rendeltetése, hogy a halákhai, olykor az agádai hagyomány tételeit a szentirási szöveghez, vagyis inkább annak magyarázatához fűzze. Helyette előfordul מכתבן אתה אומר is, némelykor pedig nem névtelen hagyományos tételt fűz a szentirási szöveghez, hanem egyes tannaiták mondásait; ...מכתבן היה רבי ..אומר. A מכתבן אמרו formulának alkalmazásából is az a tény következik, hogy a névtelen tételt a *bölcseknek* tulajdonították. A hagyomány különböző gyűjteményei, melyekből a tannaitikus irodalom művei folytak, a *bölcsek szavait* tartalmazzák.

A „bölcsek“ megnevezésének a tannaitikus korban való használata egész terjedelmében tárul fel előttünk. Felismerjük a הכתובים-ban a palesztinai zsidóság tudós osztályának vezető tagjait, a zsidó tan hivatott tanítóit, a vallástörvényi döntések hivatalos eszközlőit, a hagyomány képviselőit és elismert megőrzőit, szóval azokat a férfiakat, kik ezelőtt az „írástudók“ (סופרים) nevét viselték. A הכתובים megnevezés a felolvasó rendkívül éleselméjű fejtegetései szerint azért lépett a סופרים helyébe, mert az a jelző, a melylyel hajdan Ezrát és működésének folytatóit jelölték, már korán a szentirástanító, az iskolamester jelentését nyerte. A הכתובים eredetileg diszjelző lehetett az írástudók tisztelőinek és híveinek száján, a kik hozzájuk mint a szellemi felsőség, a bölcsesség birtokosaihoz tekintettek fel és azután vált a tudós hivatás és rang állandó kifejezőjévé. Az ezeknek a bölcseknek tudását jelentő elvont főnév הכנה, mely fogalmában épp úgy különválnak a Szentirás könyveiben magasztalt és tanított bölcseségtől, mint a hagyomány bölcsei a szentirás bölcseitől. A הכתובים és הכתובים kifejezéssel később egyértelművé lett a תלמידי הכתובים, t. sz. תלמידי הכתובים, a mi eredetileg a mesterek és tanítványaik közötti viszonyt jelezte. Az amórák korszakában pedig Palesztina és Babilónia iskolái egyaránt egy arameus szóval jelölik tudósaikat.

A **רַבֵּן** helyébe **רַבֵּנוּ** (mestereink, tudósaink) a héber **רַבֵּנוּ**-nak arameus fordítása lép. A mint az egyes tudóst tanítványa így szólította: **רַבֵּי**, mesterem, a miből a második templom utolsó tizedeiben a név elé járuló cím lett, úgy többesszámban ez volt a tudósok megszólítása: **רַבֵּינוּ** mestereink. Ebből a szóból is cím lett az iskola tagjainak száján, a kik tanítóikat, koruk tekintélyeit, mikor megkülönböztették a régibb tekintélyektől, így nevezték: mestereink. Majd a régi tekintélyeket is ezzel a szóval jelölték, mely így egyértelművé lett **רַבֵּנוּ**-mal. Minthogy pedig az amórák korszakában az arameus lett az iskolák nyelvén, a héber **רַבֵּינוּ** arameus aequivalense: **רַבֵּנוּ** (helytelen írásmód) lett a tudósok állandó megnevezésévé.

A felolvasás a következő szavakkal zárult: Történetünk első korszakának végnapjaiból reánk maradt egy nyilatkozat, mely éles rövidséggel reámutat a régi Izraél szellemi vezetőire: „Nem vész el a tan a paptól, a tanács a bölcstől, az ige a prófétától“ (Jer. 18, 18). Próféták, papok és bölcsek voltak az isteni Gondviselés eszközei Izraél nevelésében világtörténeti hivatására. A második korszak elején elnémultak a próféták ajkai, a végén pedig az oltár rombadőlésével megszűnt a papok szolgálata. A *bölcsek* nevének örököseire a *próféták* és *papok* öröksége is szállt. A szentírást, a régi próféták, papok és bölcsek hagyatékát ők őrizték, ők tolmácsolták, ők merítették belőle a népük vallásos és erkölcsi vezetésére szükséges eleven erőket. Az Írás szavaihoz pedig a bölcsek szavai sorakoztak, a nemzedékről-nemzedékre gyarapodó hagyomány, melyben az új és változó körülményekhez képest megnyilvánult és megelevenedett a régi szellem, a próféták Isten ihlette eszméinek örök igazsága, a bölcsek tanainak minden emberi viszonyt megvilágosító derüje. A hagyomány bölcseit nemcsak nevük, hanem működésük is a szentírási időkhöz csatolja; de a jövő századoknak is lettek útmutatóivá és tanítóivá. Méltán úgy beszélünk róluk, mint bölcseinkről és mestereinkről. Áldva legyen emlékezetük!

A közgyűlés feszült figyelemmel hallgatta a tudomány nagy mesterének az adatok és új szempontok, valamint a meglepő eredmények gazdagsága folytán kimagasló fejtegetéseit, a melyekért hosszantartó éljenzéssel és tapsal adott hálás elismerésének és mély köszönetének kifejezést. Dr. Schnitzer Ármin elnök pedig méltatva és megköszönve a nagybecsű előadást, azt indítványozza, hogy a közgyűlés jegyzőkönyvileg fejezze ki az egyesület szeretett diszelnöke iránt való nagy háláját. A közgyűlés ehhez a hódolat jelei között örömmel járul hozzá.

Második nap.

14. Elnöklő Dr. *Fischer* Gyula alelnök megnyitván a gyűlést, napirend értelmében tárgyalás alá bocsátja az alapszabályok módosítására vonatkozó határozatot, melyet Dr. *Neumann* Ede terjeszt a közgyűlés elé. Az egyesület anyagi megerősödésének nagy akadályát képezi az, hogy az alapszabályok csak rendes és tiszteletbeli tagokat ismernek, a miért is a választmány az

alapszabályoknak a tagokra vonatkozó pontját oly értelemben ajánlja módosításra, hogy az egyesületnek rendes és tiszteletbeli tagokon kívül lehetnek pártfogó tagjai, kik legalább egyszáz koronával és pártoló tagjai, kik évenként legalább tiz koronával járulnak az egyesület fenntartásához; pártfogó és pártoló tagok lehetnek nem rabbik is. A választmányi határozat megokolásával kapcsolatosan előterjeszti továbbá, hogy mulhatatlanul szükségesnek tartja, hogy az egyesület *segélyalapot* létesítsen, melyből nagyon is szerény javadalmazásu tagjai szükség esetén anyagi támogatásban részesüljenek, a miért is az alapszabályoknak az egyesület céljaira vonatkozó pontjába fel volna veendő: „segélyalap létesítése szegényebb tagok támogatására“. Végül a bizottságok munkálatainak megkönnyítése céljából ajánlatos, hogy az alapszabályoknak ide vonatkozó pontjai akként módosittassanak, hogy a bizottságok öt-öt taggal kibővítettnek, a bizottsági gyűlések öt taggal határozatképesek, hogy a diszelnök, elnök és alelnökök hivatalból tagjai a bizottságoknak.

A közgyűlés egyhangulag hozzájárul az alapszabályoknak az előterjesztés értelmében történő módosításához.

15. A nyugdíjügyre vonatkozó előterjesztésében Dr. *Neumann* Ede előadó kifejti a régóta vajudó kérdés kedvező megoldásának sürgős voltát. Szól a jelenleg uralkodó állapot tarthatatlanságáról és a Rabbiegyesületnek abbeli erkölcsi kötelességéről, hogy azok megszüntetéséhez legkomolyabb igyekezővel hozzájáruljon. Azután visszapillantva az ez irányban történt eddigi kezdeményezésekre és ecsetelve a rendkívüli akadályokat, melyek a nyugdíjügy óhajtott megoldását gátolják, meleghangú felszólítást intéz a közgyűlésen megjelent tagokhoz, hogy hitközségeikben propagálják az ügy iránti áldozatra kész érdeklődést, annyival is inkább, minthogy az egyesület rég táplált vágya immár a beteljesedés lehetőségének reménye felé közeledik. Rámutat arra a kis alapra, mely néhány tag ajándékából, Dr. *Stiller* Mór pesti hitk. előljáró adományából és Dr. *Bacher* Vilmos diszelnök s neje szül. *Goldzieher* Ilona alapítványából áll és különösen méltatja annak az örvendetes körülménynek a jelentőségét, hogy Dr. *Mezey* Ferenc kir. tanácsosnak, ki egyesületünk törekvései iránt legmelegebb érdeklődéssel viseltetik, sikerült keresztül vinnie, hogy a Közalap évi hozzájárulással fogja gyarapítani nyugdíjalapunkat, s hogy megnyerte a magas kormány hozzájárulását ahhoz, hogy a zsidó felekezetnek jutó évi államsegély bizonyos százalékában nyugdíjalapunk is részesüljön, mely jutalék az államsegély nagyobbodásával évről-évre emelkedni is fog. Indítványa, hogy az egyesület hálás köszönetet mondva a jóakarát eddigi nyilvánulásaiért, a hitközségekhez, továbbá a felekezeti és kormányhatóságokhoz azzal a sürgős kérelemmel forduljon, hogy a rabbik nyugdíjának, valamint özvegyeik és árváik ellátásának ügyét a legmelegebben karolják fel és erre való utalással kérje a magas kormányt, hogy az 1848. évi XX. t.-c. rendelkezései értelmében mennél nagyobb arányu segélyben részesítse

felekezettünket. Addig is azonban, míg a nyugdíjalap igénybe vehető lesz, gondoskodjunk a rabbik özvegyeinek segélyezéséről oly módon, hogy minden egyes egyesületi rendes tag elhalálozásakor az összes rendes tagok husz koronát fizessenek be az egyesület pénztárába, mely az összeget az özvegy részére folyósítani fogja.

A közgyűlés örömmel és mélyen érzett hálával fogadta azt az odaadó támogatást, melylyel dr. Mezey Ferenc kir. tanácsos céltudatos törekvése viszi megoldás felé a nyugdíjügyet, örömmel és hálával fogadta az adományozók s alapítványozók nemesszivűségének megnyilatkozását, az özvegysegélyre pedig dr. Klein Józsefnek az ügy alapostanulmányozására valló nagyértékű hozzászólása, valamint Schnitzer, Diamant, Feldmann, Rudolfer, Rostenstein, Elfer, Feigl, Breuer és Schwarz Gábor megjegyzései után a közgyűlés elhatározta, hogy az özvegysegélyhez minden rendes tag husz koronával járuljon, hogy az első befizetés már most, legkésőbb október 31-ig eszközöltessék, a további befizetések pedig minden haláleset beállta után egy hónapon belül, s végre, hogy ezen özvegysegély intézményét a nyugdíj életbelépte után is fenntartani akarja.

16. Az elnöki széket dr. *Neumann Ede* alelnök foglalván el, dr. *Fischer Gyula* megtartja előadását az Országos Tantervi Bizottság által kidolgozott az Orsz. Izr. Iroda által kiadott és az Országos Rabbiegyesület által a múlt közgyűlésen magáévá tett egyetemes hitoktatási tanterv gyakorlati keresztülvihetősége és gyakorlati értéke felől. Előadó elismeri és méltányolja a tanterv elméleti értékét, de feltárja a rendkívüli nehézségeket, melyekben különösen a fővárosban az iskolában való gyakorlati megvalósítása ütközött, melynek oka gyanánt egyrészt az anyag tulhalmozását látja, másrészt pedig abban találja, hogy a tanterv gyakorlati megoldását elősegítő tankönyvek nélkül szükölködünk, minek következtében ajánlja, hogy a tanterv revízió alá vétessék s hogy gondoskodjunk megfelelő tankönyvekről.

Az előadás kapcsán megindult magas színvonalon álló vitát dr. *Neumann Ede* nyitotta meg, ki védelmébe vette a nagy munkával, gondossággal, paedagogiai tudással és készütséggel létrejött tantervet, mely az ország különböző vidékein mint irányító eszköz már eddig is nagy szolgálatokat tett a hitoktatás ügyének s hangsúlyozva, hogy egyáltalában nem képzelhető tanterv, mely minden igényt és nézetet kielégítene, kifejti, hogy a revízió szüksége nem forog fenn, mert az előadótól is helyeseknek elismert alapelvek alapján készült tantervnek a feldolgozandó tananyagra vonatkozó intézkedései az egyes községekben uralkodó kedvezőtlen hitéleti viszonyokat kellő figyelembe veszik és nagy hibát látna abban, ha most foglalkoznának már a gyakorlatilag még ki nem próbált mű módosításával.

A közgyűlés *Steinherc*, *Rostenstein*, *Diamant* és *Weiss Miksa* tagtársak felszólalásai után végül elfogadta dr. *Schnitzer Ármin* azon indítványát,

hogy az egyesület tanügyi bizottsága foglalkozzék a tantervvvel, a tagtársak pedig adják közre a tanterv gyakorlati alkalmazása körül tett tapasztalataikat az egyesület közlönyében. Egyebekben egész terjedelmükben fentartja az 1907. június 26-iki közgyűlésnek a Tanterv ügyében hozott határozatait.

17. Az indítványok tárgyalására kerülén a sor, elnök bemutatja Dr. Schnitzer Ármin indítványát, mely szerint „azon szigorú felügyeletet, melyet a hitközség rituális intézményeire gyakorolnak a rabbik, terjeszszék ki a *Mezuzo* és *Tefillinre* is, minthogy litografált tekercsek vannak forgalomban; azon jognál fogva, melyet a kereskedelmi miniszterium ismert rendelete a rabbiknak e tekintetben ad, megtiltható a vallástörvényeknek meg nem felelő árucikkek elárúsítása.“

A közgyűlés egyhangulag magáévá teszi az indítványt s a tagok kötelességüknek fogják tekinteni, hogy hitközségeikben megakadályozzák a vallástörvénynek meg nem felelő *Mezuzo* és *Tefillin* forgalomba hozatalát.

18. Ezután elnök beterjeszti Dr. Neumann Ede következő indítványát: „Minthogy rendkívül fontos, hogy a hivatalban levő rabbi tudomást szerezzen a theologia és az azzal rokon tudományok haladásáról és kellő tájékozottsággal birjon azoknak a problémáknak körében, melyek a vallásos élet művelőit a különböző országokban és felekezetekben foglalkoztatják, rendezzen az ORE minden évben a nagy szünidő kezdetén felolvasásokat, előadásokat és vitákat, melyeken az elnökségtől kijelölendő szakférfiak (rabbik, tanárok, tanítók, kántorok) a kitűzött tárgyakról szóljanak. Ezekhez az előadásokhoz kapcsolódjanak a rendes évi rabbiértekezletek, melyek a rabbi-kart érdeklő minden fontosabb kérdéssel foglalkozzanak. Ezek a felolvasások és értekezletek minden évben más-más nagyobb vidéki községben tartassanak.

A közgyűlés örömmel fogadja az üdvös eszmét, méltányolja szükségességét és s felkéri az indítványozót, hogy intézkedjék az elnökséggel egyetemben a megvalósítás iránt.

19. Bemutatásra kerül Dr. Neumann Ede következő indítványa: „Té tessenek meg a szükséges intézkedések, hogy az istentisztelet mindenütt a vallás méltóságának, az áhitat követelményeinek és a hivek lelki szükségleteinek megfelelően. A *hagyományos törvény és vallásos szokás tiszteletben tartásával* rekesztessék ki mindaz, a mi az istentisztelet céljával nem egyezik és az áhitatot zavarja pl. a sok שִׁבְּחָיִים.) A hiveknek a szent ige felolvasásával kapcsolatos tanítása állíttassék kellő módon előtérbe, a szombati és ünnepi áhitat alkalmával a rabbi magyar imái illesztessenek be az istentisztelet keretébe, az ének túltengésének gát vetendő. A gyülekezet közös énekére helyezendő a fősúly, csakis a zsinagógai ének és zene elismert mestereinek szerzeményei és azok közül is a legegyszerűbbek, a vallásos érzelmek kifejezésére és felkeltésére legalkalmasabbak, mindenekelőtt pedig a hagyományos dallamokhoz legközelebb állók foglaljanak helyet az istentiszteletben. Azok, melyek pusz-

tán a hallgatók gyönyörködtetésére szolgálnak, küszöböltessenek ki. Küldessék ki egy bizottság, mely megállapítva az alapelveket, az összes istentiszteleti alkalmakat (esküvőket, temetéseket is beleértve) felölélő részletes utasításokat dolgozzon ki, melyek az összes hitközségekkel lesznek közlendők.“

A közgyűlés teljes mértékben méltányolja az indítványozó nemes intencióit, többek hozzászólásával kifejezést ad annak a sürgős szükségességnek, hogy az istentisztelet méltósága emeltessék s megbizsa az elnökséget, hogy az ügygyel foglalkozzék.

20. Következett ugyancsak Dr. *Neumann Ede* indítványa: „Hirdessen az ORE pályázatot egy peszach-haggádára, mely a hagyományos héber szöveg tartalmát szabadon feldolgozva, a peszachesték számára a házi áhitat alkalmas eszközül szolgálna. A haggáda a korrekt hagyományos szöveget változatlanul közölje és ahhoz a magyar feldolgozást csatolja“.

A közgyűlés egyhangulag elfogadta az indítványt s utasította az elnökséget, hogy egyszáz korona díjazással mielőbb írja ki a pályakérdést, hogy a Haggáda már a legközelebbi peszachot megelőző négy héttel forgalomba hozathassék.

21. Elnök bemutatja Dr. *Neumann Ede* további következő indítványát: „Az ország minden részében hitközségek állanak fenn, melyek tagjaik csekély számánál és anyagi erejük fogyatékoságánál fogva intézményeiket kevéssé fentartani és fejleszteni nem képesek és gyakran sok évig nem töltik be a rabbi-széket. Az ilyen hitközségeknek csak akkor lesz módjukban hivatásuknak megfelelni, ha nagyobb hitközségekké egyesítetnek abból a célból, hogy kellő képesítésű rabbi alkalmazzanak. Mondja ki a közgyűlés, hogy ezt kívánatosnak és szükségesnek tartja s forduljon ennek foganatosítása végett az illetékes felekezeti és kormányhatóságokhoz. Minthogy továbbá fontos vallási érdekek kívánják, hogy a hitközségek még a legrövidebb ideig se szükölködjének lelkeszi gondozás nélkül, történjék intézkedés, hogy rabbi-széke üresedésének esetében az illető hitközség egy hozzá közel fekvő helységben fennálló hitközség rabbijának lelkeszi gondozásában részesüljön.“

A közgyűlés egyhangulag kimondja, hogy az indítványban előadottakat kívánatosaknak és szükségeseknek tartja és megbizsa az elnökséget, hogy ily irányban tegyen lépéseket a hitközségeknél és illetékes hatóságoknál.

22. Elnök előterjeszti Dr. *Eisler Mátyás* és Dr. *Diamant Gyula* azonos tartalmu indítványát, mely szerint: „Küldjön ki a közgyűlés egy bizottságot a rabbi jogállását megállapító határozmányok kidolgozására, úgy az állammal és hatóságokkal, mint főképpen a hitközségekkel szemben.“

A közgyűlés elodázhatatlan szükségesnek tartja, hogy mielőbb megállapíttassék a rabbik jogköre, felkéri az elnökséget, hogy sorolja e kérdés megoldását legsürgősebb munkálatai közé.

23. *Dr. Flesch Ármin* indítványára, mely szerint „a rabbik ruházkodásának egyöntetűvé tételét hivatalos funkciók alkalmával mielőbb valósítsuk meg“, a közgyűlés kívánatosnak mondja ki, hogy mielőbb szűnjék meg köztünk a hivatalos ruházat különbözősége és felszólítja a választmánytól e célból kiküldött, *Dr. Blau Lajos*, *Dr. Fischer Gyula* és *Dr. Venetianer Lajos* tagokból álló bizottságot, hogy tanácskozásaikba vonják be indítványozót is és munkálatuk eredményét mielőbb juttassák a Közlöny útján a tagok tudomására.

24. Ezután sorra került *Feigl L. H.* indítványa, hogy a közgyűlés küldjön ki egy állandó jellegű ellenőrző, illetve felülbíráló bizottságot oly célból, hogy rabbik és hitközségi vezető személyek közt felmerült viszályok kiegyenlítését eszközölje és szükség esetén megvédje a rabbi erkölcsi érdekét.

A közgyűlés többek hozzászólása után az elnökséget bizza meg, hogy minden oly ügyben, mely alkalmas a rabbiállás tekintélyének csorbitására, az egyesület erkölcsi súlyával járjon el s igyekezzék egyrészt kiegyenliteni a rabbi és hitközségi vezetők közti ellentétet, másrészt hatást gyakorolni minden hatalmában levő eszközzel olyanokra, kik megbántják a rabbi hivatal tekintélyét.

25. *Weisz Izsák* és *Mehr Miksa* arra való tekintettel, hogy házasságkötéseknél számos olyan vallástörvénybe ütköző akadály fordulhat elő, miket a polgári anyakönyvvezető nem vehet figyelembe, indítványozza, hogy az ORE tagjai ne végezzenek esketést, ha idegen községhez tartozó házasulandó fél nem mutat fel illetékes rabbijától hirdetési bizonyítványt.

A közgyűlés teljes mértékben méltányolja és elfogadja egyhangulag az indítványt, kiegészítve azt *dr. Schnitzer Ármin* azon toldásával, hogy miután sok helyen a hitközség a kihirdetésért magas díjakat szed, a mi miatt éppen a kihirdetést mellőzni szokták, az elnökség azon kéréssel fog a hitközségekhez fordulni, hogy a kihirdetés ingyen, vagy minimális díj mellett eszközöltessék.

26. *Weisz Izsák* indítványára, mely szerint senki se végezzon esketést más rabbi kerületében annak tudta és előzetes beleegyezése nélkül, a közgyűlés kimondta, hogy nemcsak esketést, melyre vonatkozólag a régi anyakönyvi törvények védik továbbra is a szerzett jogokat, de semmiféle funkciót se végezzenek az ORE tagjai más rabbi kerületében annak előzetes beleegyezése nélkül.

27. *Grosz Dávid* indítványára, mely szerint hasson oda az egyesület, hogy az ország semmiféle iskolájában ne fordulhasson elő azon törvényellenes eset, hogy hittani osztályzat nélkül felsőbb osztályba bocsáttatnak a tanulók, valamint hogy csak kellő qualificatioval bíró hitoktatók legyenek feljogosítva hittani osztályzat adására, a közgyűlés elhatározta, hogy az elnökség tegye meg ez iránt illetékes helyen a szükséges lépéseket.

28. Dr. *Schwarz* Mór indítványára, hogy a hitélet emelése céljából intézen az egyesület kérelmet a kormányhoz a hetivásároknak szombatról más napra való áthelyezése iránt, elhatározta a közgyűlés, hogy az egyes hitközségeket ily irányu lépések megtételére fel fogja kérni.

29. Dr. *Herzog* Manó azon indítványára, hogy keressék meg a pesti rabbinátust a vidékről felkerült egyetemi hallgatók hitbéli erősítésére és atheista egyesületektől való elvonására, a közgyűlés élénk eszmecserében adott kifejezést azon elszomorító tapasztalatnak, hogy ifjak, kik a vidéki otthon és iskola vezetése mellett a legjobb reményekre jogosítottak, hogy felekezetünk a jövő oszlopait láthassa bennük, néhány hónapi fővárosi tartózkodás után teljesen elhidegülnek felekezet és hit iránt; méltányolja tehát az indítványt s felkéri a pesti rabbinátust, hogy vegye gondjaiba az ifjakat.

30. *Büchler* Gyula, dr. *Flesch* Ármin és dr. *Lenke* Manó azonos indítványa, hogy az ORE eszközöljön ki az illetékes miniszteriumnál vasuti menetdíj-kedvezményt minden hitoktató rabbi számára az elnökséghez tétetik át megfelelő eljárás végett.

31. Dr. *Flesch* Árminnak és dr. *Lenke* Manónak azonos indítványa a hitoktatás kellő díjazására vonatkozólag a szükséges intézkedések megtétele végett szintén az elnökséghez tétetik át.

32. A napirend kimerülvén, elnök hálás elismeréssel emlékezik meg a Pesti Izr. Hitközség szives előzékenységéről, melylyel disztermét a közgyűlés céljára az egyesület rendelkezésére bocsátotta, a miért a közgyűlés jegyzőkönyvi köszönetet mond a Pesti Izr. Hitközség előljáróságának.

33. Befejezés előtt elnök újból kegyelettel emlékezik meg az egyesület elhunyt diszelnökéről, *Bloch* Mózesről, kinek csak a minap volt halálzásának első évfordulója, s indítványára elhatározza a közgyűlés, hogy délután testületileg fog az egyesület boldogult diszelnöke sirjához vonulni s lerovandó a kegyelet adóját, imát végezni.

Több tárgy nem lévén, elnök a gyűlést bezárta.

Krónika.

A VIII. izr. községkerület június 28-án Dr. *Feldmann* Bódog elnöklésével a szombathelyi kongresszusi hitközség nagytermében közgyűlést tartott. Dr. *Rosenberg* Gyula községkerületi elnök elfoglaltságával mentette ki távollmaradását és egyuttal kijelentette, hogy állásáról lemond, mert a mit céljául tűzött ki, a zsidó autonómia megvalósítását, az orthodoxok miatt lehetetlennek tartja. A közgyűlés azonban nem fogadta el *Rosenberg* lemondását és elhatározta, hogy újból megválasztja és tőle a megválasztás elfogadását kéri. Ezután megválasztották az előljáróságot és megalakították a tisztikart és

a községkerületi bíróságot. Elhatározták továbbá, hogy a zsidó iskolák állami támogatása ügyében felírnak a kormányhoz és hogy Szabolcsi Miksát, az „Egyenlőség“ szerkesztőjét táviratilag üdvözik abból az alkalomból, hogy a zsidóság ügyéért férfias bátorsággal sikra szállt.

Az *Orsz. Izr. Tanítóegyesület* július 4-én tartotta közgyűlését. A magyar zsidóság kulturális munkásainak nagy tábora gyűlt egybe és magas színvonalu, emelkedett hangu tanácskozásokban foglalkozott felekezeti tanügyünk fontos kérdéseivel. Az emlékezetes, nevezetes mozzanatokban gazdag gyűlésre még visszatérünk.

Felavatták a *pancsovai* hitközség diszes új templomát. Az ünnepség közgyűléssel kezdődött, a melyen Dr. *Weil* Adolf elnök ismertette a templom-építés történetét. Érdemeit jegyzőkönyvbe iktatták. Az avatás, melyet Dr. *Lőw* Immanuel főrabbi végzett, rendkívül fényes közönség jelenlétében történt.

A *ruttkai* új templomot szept. 4-én avatták fel. Dr. *Weiskopf* Artur turócszentmártoni főrabbi volt az ünnepi szónok, az örök mécsest *Schwarz* Miksa rabbi gyújtotta meg.

A *gyulai* hitközség megnagyobbított és megfelelően átalakított templomát Dr. *Adler* Ignác avatta fel újból.

Czinner Henrik bányaigazgató fáradozásából *Badacsonyan* templomot építettek, melyet Dr. *Schönwald* Károly tapolczai főrabbi avatott fel.

Borsáéken a hitközség, *Hévízen* *Reischl* Vencel fürdőbélő templomot építtetett. Az utóbbit július 24-én diszes közönség jelenlétében Dr. *Büchler* Sándor keszthelyi főrabbi avatta fel.

A *nyitrai* kongr. hitközség július 12-én helyezte el ünnepélyesen új templomának alapkönyvét. A magasztos aktus jelentőségét Dr. *Klein* Dezső főrabbi és Dr. *Grünfeld* előjáró beszédei méltatták.

A *sárvári* kongresszusi hitközség új templom építését határozta el és törekvéseinek támogatására Bárány *Hatvány* Bélát kérte fel, a ki tizezer koronát adott a szent célra.

Az *aradi* hitközség július 10-én választotta főrabbijául dr. *Vágvölgyi* Lajos eddigi főrabbihelyettest. Az eredmény kihirdetése után negyventagu küldöttség kereste fel dr. *Vágvölgyit* és meghívta a nagygyűlésre. Az új főrabbi köszönetet mondva a hitközség bizalmának fényes megnyilatkozásáért, nyomban megtartotta székfoglalóját, kifejtvén az elveket, a melyeket diszes állásában követni szándékozik.

Ubudán szept. 4-én iktatták be dr. *Wellesz* Gyula főrabbit. Az ünnepség diszközgyűléssel kezdődött. A beiktatást dr. *Blau* Lajos tanár végezte, a kinek beszéde után az új főrabbi megtartotta székfoglalóját. A nagy és diszes közönség jelenlétében végbement fényes ünnepség lakomával végződött.

Vinkovcán dr. *Schönfeld* Lázár eddigi pakráci rabbit, *Pakrácon* dr. *Glück* Rezső eddigi sümegi rabbit iktatták be.

Dr. *Weisz* Miksa rabbit, a Pesti Izr. Hitközség vallástanárát, a hitközségi előjáróság megbizta, hogy az Arena-uti templomban a hitszónoki tisztet lássa el.

Schwarz Jakab csáktornyai főrabbi és neje *Freuder* Rozália június 29-én és *Büchler* Áron jászberényi főrabbi és neje *Aszód* Rozália július 5-én ünnepelték menyegzőjük ötvenedik évfordulóját. A tisztelettel és szeretettel övezett, kiváló gyermekekkel megáldott házaspárok a nevezetes örömnapon sok figyelemnek és megható ovációnak voltak részesei.

Szabolcsi Miksa, az „Egyenlőség“ nagyérdemű szerkesztője, ama fényes elégtétel alkalmából, a melyet a felmentő ítélet a bátor harcosnak nyújtott,

az elismerésnek számos jelét vette. Kiváló egyének és testületek üdvözölték, az ORE választmánya utolsó ülésén hálával emlékezett meg a magyar zsidóságot lekötelező, gazdagsikerű működéséről.

Borszéken és *Siófokon* a hivek nagy épülésére ezen a nyáron tartották meg az első prédikációkat. Borszéken *Breuer* Soma nagykátai rabbi, *Siófokon* dr. *Hevesi* Simon pesti rabbi szónokolt, ki az OMIKE felkérésére aug. 18-án és 20-án tartott a hitfeleinktől sűrűen látogatott nyaralóhelyen ünnepi istentiszteletet. A fürdőprédikációk nyomában járt fényes siker azok rendszeresítésére fogja készíteni a Közművelődési Egyesületet.

Több *gönyüi* és *györszentmártoni* hitközségi tag a györszentmártoni orthodox hitközségből ki akart lépni, hogy a győri hitközséghez csatlakozhassanak. Az ügy felebbezés folytán a miniszterhez került, ki a kilépést nem engedte meg, minthogy az a györszentmártoni hitközség fennállását veszélyeztetné.

A *vallás- és közoktatásügyi* miniszter a *fiumei* izraeliták egy részének az ottani hitközségből való kilépése és önálló orthodox hitközség alakításának engedélyezése iránti kérelmét *teljesithetőnek* nem találta. A kérelem elutasítását azzal okolja meg a miniszter, hogy a kiválás oly anyagi kárral sújtaná a hitközséget, mely fennállását veszélyeztetné.

A *soproni* orthodox hitközség a városi tanácstól engedélyt kért külön temető létesítésére. A tanács nem teljesítette óhaját.

Irael. Patronage-Egyesület alakult május 15-én Jászárokszálláson, május 22-én Szombathelyen, május 26-án Kolozsvárott, május 29-én Pécsett, július 18-án Nádudvaron. A zalaegerszegi hitközség közgyűlése szintén elhatározta a helyi fiók megalakítását.

Ersekújvárott f. hó 8-án hirtelen elhunyt *Richter* Zsigmond főrabbi. A férfikar delén letört kiváló papot, a ki 19 évi működésével maradandó emléket állított magának hitközségében és kivivta magának az egész város polgárságának nagybecsülését, számostagu család siratja. Végtisztességén, a melyen az összes hatóságok és tanintézetek, valamint a szomszéd zsidó hitközségek képviselve voltak, Dr. *Schnitzer* Armin komáromi főrabbi, az ORE elnöke, Dr. *Klin* Dezső nyitrai főrabbi, Dr. *Silberfeld* Jakab aranyosmaróthi főrabbi és *Krausz* Mór komáromi segédlelkész tolmácsolták a vallás és a hitfelekezeti gyászát. A hitközség, a *Chebra Kadisa*, a Nőegylet, a tantesület és a tanuló ifjuság nevében is hangzottak fel megható gyászbeszéddek.

A *Magyarországi Izraeliták Országos Irodája* valamennyi községkerülethez a következő körlevelet intézte:

A m. kir. honvédelmi miniszter ur ő nagyméltósága f. é. aug. hó 12-én 29867. sz. a. tett előterjesztésünkre f. hó 1-én 84720. sz. a. kelt leiratával abbéli kérelmünkre, hogy az izr. vallásu hadkötelesek behívásánál a f. év október hó 4. és 5. napjára eső ros-hassana ünnepeink figyelembe vétesenek és hogy a szolgálattétel idejével mindenesetre összeeső jomkipuron a katonák a szolgálat alól felmentessenek, közölni méltóztatott velünk, hogy a közös hadseregbeli ujoncok a közös hadügyminiszter urnak f. é. 3171 Abt. 2/St. sz. a. kelt és a közös hadsereg Rendeleti Közlönyének melléklapjában (Beiblatt 29. sz.) közzétett rendelete szerint f. é. október hó 7-én, a honvédujoncok pedig a f. é. 77811/3. sz. a. kelt honvédelmi ministeri rendelet értelmében f. é. október hó 6-án tartoznak bevonulni.

Végül közölte velünk a miniszter ur, hogy a zsidó vallásu hadseregbeli ujoncoknak október hó 13-án (ט"ג) a szolgálat alól leendő teljes felmentése iránti kérésünkre való tekintettel az Országos Irodának felterjesztését hasonló szám és kelet alatt a közös hadügyminiszter urhoz tette át.

Kérelem

az Országos Rabbiegyesület mélyen tisztelt tagjaihoz.

Szeretve tisztelt kartársaim!

Temetésről jövök. Mélyen megrendült lélekkel ma temettük el Richter Zsigmond érsekujvári rabbit, egyesületünk e derék, közkedvelt tagját.

A rémangyal orozva, nesztelen léptekkel közeledett hozzá. Mint villám derült, felhőtlen égből sujtotta le az erőteljes, egészségtől duzzadott férfiut. Romboló, tomboló viharként tépte ki a terebélyes fát gyökerestől, melynek törzsén egy egész nagy család csüngött, melynek árnyékában feleség és magzatok menedéket találtak, melynek gyümölcsét egy egész község élvezte.

אני הנבר ראה עני בשבט עברהו. Én láttam a nyomort indulatának vészzejével, láttam a ravatalnál a megtört özvegyet, kinek fejről lehullott a koronája, láttam a fájdalom e megtestesülését boldogsága romjai előtt; láttam a tizenegy gyámolatlan árvát, kik közül a legfiatalabbik négy éves és e rettenetes csapás, a szivszaggató jelenet hatása alatt intőzem könyörgő szavamot szeretve tisztelt tagtársaimhoz, hogy siessenek segítségre.

A hitközség, mely valamint az életben, úgy a halálban is a szeretet és tisztelet jeleivel elhalmozta lelkipásztorát, egész erejének megfeszítésével tőle telhetőleg gondoskodni fog az elárvult családról. Azonban a község nem nagy, alig bírja a nagy terhet, melyet a kultusz és az elemi és polgári leányiskola fenntartása ró a tagokra. A rabbiállást mihamarabb be kell tölteni, mert nincs helyettesítő és így egy derék, jámborlelkű kartársunk nagy családja a szükölködésnek ki lesz téve.

A nyugdíjügy sürgős rendezésének égető szükségét súlyosabb érvekkel nem indokolhatja más, mint ezen tizenegy árva és meg vagyok győződve, hogy Dr. Mezey Ferenc kir. tanácsos ur, ki mint az Országos Iroda méltó képviselője, mélyen megrendült szemtanuja volt a megdöbbentő gyász esetnek, mindent el fog követni, hogy az az elodázhatlan kérdés eredményes megoldást találjon; azonban ez mégis csak hosszabb idő múlva lehet. Addig segítsünk mi!

Az augusztus 30-án tartott közgyűlésünk határozata szerint minden tagnak 20 koronát be kell küldenie a pénztároshoz, hogy az összeg egy előforduló halálesetnél a hátramaradt özvegynek azonnal rendelkezésére álljon.

Akkor bizony nem sejtettük, hogy az első áldozat, melyet a kartársi szeretet oltárára leteszünk, ama 49 éves áldozat hátramaradt családjának számára lesz.

Meg vagyok győződve, hogy az Egyesület minden egyes tagja teljesíteni fogja kötelességét, mert אה אין אני כי מי כי ואם לא עבשו איבתו ha mi magunk nem gondoskodunk magunkról, ki gondoskodik rólunk és ha nem most, ilyen esetnél, hát mikor?

Én megküldöm a husz koronát a pénztárosnak.

Komárom ע"שק שפטים תרע

Dr. Schnitzer Ármin
az ORE elnöke.

Tartalom: A nyolcvanéves király. — Az Országos Rabbiegyesület második rendes közgyűlése. — A rabbi a modern zsidóságban I. Dr. Diamant Gyula. — Hitközségi könyvtárak. Dr. Goldberger Izidor. — Proselyták felvétele. Dr. Groszmann Zsigmond. — Jegyzőkönyv az ORE aug. 29-én és 30-án tartott II. évi rendes közgyűléséről. — Krónika. — Kérelem.

Nyomatott a Zala Hirlapkiadó és Nyomda Részvénytársaságnál Nagykanizsán.